

M. T. B. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. Ref.
Ser.

465

Title

Dwityashtaka

Patel

465

द्वितीयाष्टक

Incomplete

:	Dvitiyaṣṭaka	:	Title
:	:	:	Author
:	S'ākalya.	:	Editor
:	:	:	Year, Vols.
:	:	:	Publisher
465	:	:	Remarks

465

श्रीगणेशायनमः ॐ प्रा. वा. पातां. रघुः मन्यवः. अंधः. यज्ञः. रुद्राय. मी. कृषः. भरुवः. दिवः. अस्तोषि. असुरस्य. वीरैः. इषुध्याः. इवामरु
तः. रोहस्याः. पत्नीः. इवः. पूर्वः. कृतिः. वृद्धये. उपसानता. प्रस्था. विदने इति. सरीः. न. अत्तः. वि. इतं. वसाना. सूर्यस्य. श्रिया. सै. री. हि
ण्यः. ममत्तः. नः. परिः. मा. बसर्हा. ममत्तः. वातः. अपा. वृषणः. वानु. शिशोते. इन्द्रा. पर्वता. युवा. नः. तत्तः. नः. विश्वे. वरिवस्यतः. देवाः. इतः. त्या. मा
यशसा. श्वेतनाथ. व्यंता. पातां. ओशितः. दुबध्यः. प्रावः. नपाता. अपा. वृषणः. वानु. प्रा. मातरा. रास्पिनस्य. आयोः. आववः. रुवण्यो. ओशितः
॥ दुबध्यः. घोषाः. इवः. शंसं. अस्तुस्य. नश. प्रावः. वृषा. दावने. आ. अठ. वाचय. वसुः. ताति. अग्रेः. २. श्रुतः. मे. मित्रावरुणा. देवा. इमा
उतः. श्रुतः. सदन. विश्वतः. सी. श्रातु. नः. श्रातुः. रातिः. सु. श्रातुः. सु. श्रुतः. सिंधुः. अतः. मि. स्तुपः. सा. वा. वरुण. मित्र. राति. गवां. शता.
वृष्टः. यमेषु. पद्म. श्रुतः. रथ. प्रियः. रथो. धानाः. सद्यः. पुष्टि. नि. धाना. स. अग्नयः. अस्य. स्तुपः. माहि. मघस्या. राधः. सचा. सने. मा
नदुषः. सु. वीरः. जनः. यः. पत्नी. वाहिनी. इवः. अश्वः. वतः. राथिनः. मरु. सूरिः. जनः. यः. मित्रावरुणा. अति. ध्रुव. अपः. न. वा. सु
नाति. अदृश्याः. ध्रुवः. स्वयं. स. यदमं. इदयः. मिधत्त. आप. यद. इ. होत्राभिः. सतः. वा. सः. वाधतः. नदुषः. इ. सु. जीतः. शङ्कः. इतः. सु
नरा. गृह्णतः. श्रवाः. विष्टः. इति. याति. वाक्. सत्वा. विश्वासु. वृद्धः. सु. सदा. इतः. श्रुतः. २. अधः. मता. नदुषः. इवः. सूरः. श्रुतः.

राजानः. विद्यस्य. मंदाः. नमः. इवः. यतः. निरवस्य. राधः. प्र. शस्तये. महिमा. रथः. चेत. पतः. शर्द. धम्म. यस्य. सूरैः. इति. अवाचन. दशः. तयस्य. नश. घुघ्रा
नि. पेषु. वसुः. ताति. ररन. विश्वे. सन्वंतु. वसुतेषु. वाजं. मंदा. मेहे. दशः. तयस्य. धासेः. ६. यतः. पंच. विश्वतः. यंति. अन्ना. किं. इष्टः. अश्वः. इष्टः
रश्मिः. एते. इशानसि. तरुषः. संजते. नृ. हिरण्यः. कर्त्ता. मणिः. श्रीवा. अर्णः. १०. अर्थः. गिरः. सद्यः. आ. जम. गृध्रीः. आ. उस्त्राः. चाकंतु. उमयेषु.
अस्मे. इति. चत्वारः. मा. मशरीरस्य. शिष्वः. त्रयः. राहुः. आयवसस्य. तिष्ठे. रथ. वा. मित्रावरुणा. दैर्घ्य. अप्साः. स्थूमः. गसासि. सूरः. न.
अद्योत. २. पृथुः. रथ. दक्षिणायाः. अयोति. आ. एन. देवासेषु. अमृतासः. अस्तुः. कृष्णि. उत. अस्तुतः. अर्या. वि. ह्यायाः. चिकित्से
ती. मानुषाय. भूयाय. पूर्वा. विश्वस्मात्. सुवनात्. अन्वेधि. जयंती. वाजं. बृहती. सनुत्री. उच्चा. वि. अस्त्यत. युवति. पुनः. स. आ. इषाः. अ
गन्. प्रथमा. पूर्वः. द्वेता. यतः. अद्या. सागं. वि. सजासि. नृ. भ्यः. उप. देवि. मर्यत्रा. सु. जाते. देवः. नः. अत्र. सविता. दमूनाः. अनागसः. वे
चनि. सूर्याया. गृहं. गृहं. अहना. याति. अठ. दिवः. दिवः. अधि. नाम. द्याता. सिसासंती. द्योतना. शश्वत. आ. अगात. अग्रः. अग्रः. इतः.
भजते. वसन्ता. भगस्य. स्वसा. वरुणस्य. जामि. उप. स्तुते. प्रथमा. जरास्व. यश्वा. सः. दद्याः. अघस्य. धाता. जयेम. तं. दक्षिणाया.
स्थेन. ४. उत. इति. सन्तता. उत. पुरं. धीः. उत. अग्रयः. शुश. चानासेह. अस्तुः. स्याह. वसाने. तमसा. आवि. गृह्णा. आवि. कृण्वंति. उ

पदाष्टकद्वितीयः

२

वसः विभातीः अपः अन्यत एति असि अन्यत एति विषुरूपेति विष्णुः स्त्रेपः अहनी इति सं चरेत इति परिहितोः तमः अन्याः युहाः अ
कः अद्योतः उषाः शोचता रथेन सः दुरीः अद्या सः दुरीः इतर ईदिति श्वः दीर्घः सचते वरुणस्य धाम अनवद्याः विशते योजनानि
नि एकाः एकाः कृतं परि यंति सद्यः जानती अङ्गः प्रथमस्य नाम शक्राः कृष्णाः अजनिष्टः श्वितो वीः सतस्य योषा न मिना
ति धाम अहः अहः निः कृतं आः चरंती कन्याः इव तन्वा शाशदाना एषि देवि देवा इयक्ष्माणं सं स्मयमाना युवतिः पुर
स्तात् आविः वक्षसि कृणुषे विभाती ५ सुः स्रकाशा मातृमृष्टा इव योषा आविः तन्वा कृणुषे देशा वं भद्रा त्वो उषः
विः नरो विडुः नातरोते अन्याः उषसः नशंत अश्वः वती गोः मती विष्वः वासरः यतमाना रश्मिः सूर्यस्य परात्वा
यंति पुनः आः च यंति भद्रा नाम वहमाना उषसः सतस्य रश्मिः अनुः यद्वमाना सद्रः सद्रः कृतं अस्मासु धृति उषः न अ
द्यः सुः इवा विडुः अस्मासु रायः मघवतः सुचः स्युरिति स्युः ६ उषाः उडुंती संः इधाने अग्रे उतरयन् सूर्यः उर्विया शिज्या
तिः अश्वतः ० नु अर्थे प्रअसावीतः द्विः पतः प्र चतुः पतः इत्ये ० आः यतीनां ० अद्योतः ० ज्योतिः वसाना समना पुरस्तात् स
तस्य पंथो अनु एति साधु प्रजानती इव न दिशः मिनाति उपोदति अदर्शि शृङ्ग्युवः न वक्षः नो धाः इव आविः अ

२ राम

कृतः प्रियाणि अद्यः सतः न ससतः बोधयंते शश्वततमा आ अगात् पुनः आः इयुषीणां पूर्वो अर्धः रत्नसः औद्यस्य गवां जनि
त्री अकृतः प्रोक्तं विडुंती प्रथते विः नरो वरीयः आ उभा एतंती पित्रोः उषः स्त्रा ७ एव इतर एषा पुरुः तमा दुरो कं
नी अतामि न परिहृणास्ति जामि अरेपसा तन्वा शाशदाना न अर्भात् ईषेते न महः विभाती अश्वाता इव पुंसः इ
ति प्रतीची गते आरुगिदु सनये धनाना जाया इव पत्ये उशती स्रवासाः उषाः ह्रस्वा इव निः शिणीते अपः स्वसा स्वसे
ऽयायस्यो योनिः अरेक अपा एति अस्याः प्रतिचक्ष्य इव विडुंती रश्मिः सूर्यस्य अंति अंदु समनगाः इव वीः
आसां पूर्वोसां अहः सुः स्वसृणा अपरा पूर्वो अमि एति पश्चात् ताः प्रत्नः वत नव्यसी नूनं अस्मे इति देवता इडुंते
सुदिनाः उषसः प्रबोधयः उषः एताः मघानि अबुध्यमानाः पणायुषा ससंत देवत उडुंते मघवतः श्वः मघो निरे
वत स्तोत्रे सन्त जयंती ८ अवा इय अश्वत युवतिः पुरस्तात् युडु गवां अरुणानां अनीकं वित्तनं अकृत असति
प्रबोक्तः गृहः गृहः उषा तिष्ठते अग्निः उतराते वयं चित वसते अपमनः न चो पितुः भाजः विडुंते अमा सतो व
ह्निः क्षरि वयं उषः देवि दाशप मर्त्याय अस्तो दुः स्तोम्याः ब्रह्मणा मे अवीर्यध्वं उशती उषसः युष्माकं देवीः अ

असौपदाष्टकं

२

अवसाः सनेमाः सहासिणाः च शतिनां च वाजं २ प्रातरिति रत्नं प्रातः इत्वा दधाति तं शिकित्वा प्रति गृह्यानि धत्ते तेनाप्रजां वर्द्ध
यमानः आयुः रायः शेषेण सन्वेतो सुवीरः सुगुः असत् सुहिरण्यः सुअश्वः सुहृत् अस्मै वयः इदं दधाति यः स्वाः आः
यंतं वसुनाः प्रातः इत्वा मुक्षीजया इव यदि उत्सिनाति आयं अद्य सुकृतं प्रातः इत्वा पुत्रं वसुमता रथेन अंशो
ः सुतां पायया मत्सरस्या क्षयत्वीरं वर्द्धया सन्वेताभिः उपक्षरंति सिंधवः मयः सुवः इजानं च यक्ष्यमाणं चोचनवः पृणतं चाप
पुरिं कप्रवस्यवः घृतस्या धाराः उपायंति विश्वतः नाकस्य पृष्ठे अधि तिष्ठति शितः यः पृणाति सः ह देवेषु गच्छति तस्मै आप
ः घृतो अर्पति सिंधवः तस्मै इयं दक्षिणा पिबेत् सदा दक्षिणाऽयता इत् इमानि वित्रा दक्षिणाऽवता दिवि सूर्यासः दक्षि
णाऽवतः अमृतं सज्जते दक्षिणाऽवतः प्रातिरंते आयुः मा पृणतः दुः इत् इत् आ अरन् मा जगिषुः सूर्यः सुवतासः अन्य
ः तेषां परिधिः अस्तु कः चित् अपृणतं अस्मि संयंतु शोकाः १० अमंदान् जामान् प्रसरे मनीषा सिंधौ अधि क्षियतः साव्यस्य
यमे सहस्रं अमिमीत् सवान् अतर्त्तः राता श्रवः इत्तमानो शतं राज्ञः नाधमानस्य निष्कान् शतं अश्वान् प्रयतन् सद्य आद शतं
कक्षीवान् अस्मरस्य भोगान् दिवि श्रवः अजरा आततान उपामा श्यान् स्वनेयन दत्ता विधूः मंतः दश रथासः अस्तु षष्ठिः स

२ राम

हस्यं अनुगम्य आ अगात् सनत् कक्षीवान् अभिऽपित्वे अद्भ्यः चत्वारिंशत् दशऽरथस्य शोणाः सहस्रस्य अग्रे शेषिणः नयंति मदऽ
न्यूनः कनशे वतः अस्यान् कक्षीवंतः उत्तमं अमृदंत पञ्चाः पूर्वा अनुप्रयति आ देहावः त्रीन् युक्तान् अश्वान् वरिऽधाय सः गाः सुबंधवः
ये विष्टा इव वाः अनस्वंतः श्रवः ऐषंत पञ्चाः आऽगधिना परिऽगधिना याकशीवा इव जंगह ददाति मह्यं यादुरी यभूना भोज्या
शतं उपऽउपोमापरा मशामामे दध्वाणि मन्यथाः सर्वा अहं आस्मि रोमशा गंधारीणा इव आविका ११ अनुवाकः अग्निं होतारं
ज्म्यो दास्वंतो वसुः सन्त सहस्रं तातऽवेदसं विप्रान् ज्ञातऽवेदसं याऽर्ध्वया सुअध्वरः देवः देवाया कृपा घृतस्या विश्वाहि अनुवाहिषो
चिषा आऽजुङ्गानस्य सर्पिषः यत्तिष्ठन्त्वा यज्ञमानाः कुबे म ज्येष्ठ अंगिरसो विप्रामन्मऽभिः विप्रभिः शत्रू मन्मऽभिः परिज्मान इव द्यो हो
तारं वर्षणीना शोनिऽके रा वृषणा यं इमाः विराः प्रा प्रवतु त्तये विशः सः द्दि पुरु चित् ओत्तसा विरुक्ता दीद्यानः सवति द्रुहऽतरः
परशुः न द्रुहऽतरा वीळु वित् यस्या संऽजेतो श्रवत् वना इव यवः क्षिरं निऽसहमानः यमते नो अयते धन्वऽसहान अयते द्रुहो चित्
अस्मै अन्नं दुः यया विदुः तन्निष्ठाभिः अरणिभिः दाहि प्रवसे अग्रये दाहि प्रवसे प्रयः पुरुषि गाहते तक्षत् वना इव शोचिषा हि
रा चित् अन्ना नि दिणाति ओत्तसा निष्कुराणि चित् ओत्तसा नं अस्या पृष्ठो उपरासु धीमहि नक्तं यः सुदर्शऽतरः दिवाऽतरा अप्रऽआ
युषे दिवाऽतरा आन् अस्या आयुः यमणा वत वीळु शर्म नैस्तनवो सक्तं असक्तं श्रवः व्यते अजरा अग्रयः व्यतः अजराः १२ सः

प. द्वि. क.

५

हि। शर्द्धः। न। मारुतं। त्रुविःस्वनिः। अप्रस्वतीषु। उर्वरासु। इष्टनिः। आर्त्तिनासु। इष्टनिः। आदत्त। हव्यानि। आऽददिः। यज्ञस्यो केतुः। अर्हणा। अध।
स्मोअस्य। हर्षतः। हृषीवतः। विश्वे। ज्ञपंत। पौस्येयां। नरः। शुभे। न। पंथो। दिता। यतर्द्धे। की। सासः। अतिःद्युवः। नमस्यंतः। उपऽवोचंतः। भृगवः। मधु
नः। दाशा। भृगवः। आग्निः। ईशो। वसन्तो। श्रुतिः। यः। धर्षिः। दृषां। प्रियांन। अपिःधीन्। वनिपीष्टो मेधिरः। आनिपीष्टो मेधिरः। विश्वासां। स्वावि
शां। पतिः। हवामहे। सर्वासां। समाने। दंऽपतिः। भुजः। सत्यः। गिर्वहसं। भुजः। अतिथिः। मानुषाणां। पितुः। न। यस्या। अस्य। अमीइति। च। विश्वे। अम
तासः। आ। वयः। हव्या। देवेषु। आ। वयः। स्वः। अग्रे। सहसा। सहस्रः। ननः। शुभिनः। तमः। जोयसे। देवतातये। रयिः। न। देवः। तातये। शुभिनः। तमः।
हिते। मद्। धुभिन्तमः। उत। केतुः। अध। स्मोते। परि। चरंति। अतर। श्रुष्टी। वानः। न। अतर। प्रवः। मद्। फर्हिस्वते। उपः। बुधोपशुऽसे। न। अग्रे
यो। स्तोमः। बहुतु। अग्रेया। प्रति। यतर्द्धे। हविषान्। विश्वासां। क्षासु। जोयवे। अग्रे। रमः। नंतरते। श्रुष्टी। वानः। न। अतर। प्रवः। मद्। फर्हिस्वते। उपः। बुधोपशुऽसे। न। अग्रे
छां। दृशानः। आ। मर। अग्रे। देवेषु। सत्त्वनाः। सत्त्वतुना। मद्। रायः। सुऽवेतुना। मद्। शविषानः। कृधि। सं। वक्षे। हत। अस्ये। मद्। स्तोतऽस्यः
। मघः। वनः। सुवीर्यं। मथीः। दुग्ः। न। शवसा। २२. अयं। ज्ञायत। मनुषः। धरीमणि। होता। यज्ञिष्ठ। उशिजं। अनु। व्रतं। अमिः। स्वः। अनुव्रते। ति
श्वः। श्रुष्टिः। सविऽयते। रिधिः। इव। श्रवस्यते। अदधः। होता। नि। सदत्त। इळः। पदे। परिऽवीतः। इळः। पदे। तं। यज्ञः। सार्धं। अपि। वातया

५ राम.

मसि। सतस्य। यथा। नमसा। हविष्यता। देवऽताता। हविष्यता। सधनः। उर्जो। उपऽआर्त्ति। अया। रुपा। नृज्यति। यंमातरिश्वा। मनवेपुऽवतः। देवांसा।
प्रितिसा। पराऽवतः। एवेना। सद्यः। परि। एति। पार्थिवं। मुदुः। ज्जीः। रेतः। दृषभः। कानिकदत्त। दधत्तरेतः। कानिकदत्त। शनं। वक्षोपे। अक्षऽभिः। देवः। वनेषु। तुर्वणिः
। सदः। धानः। उपरेषु। सानुषु। अग्निः। परेषु। सानुषु। सः। सुकेतुः। पुरः। हितः। देमः। देमः। अग्निः। यज्ञस्य। अध्वरस्य। चेतति। कृत्वा। यज्ञस्य। चेतति। कृत्वा
। वेधा। इषुऽयते। विश्वे। ज्ञानानि। पस्परा। यतः। उष्टतः। श्रीः। अतिथिः। अजायत। वाङ्मिः। वेधाः। अजायत। कृत्वा। यतः। अस्य। हविषीषु। एवते। अग्रेः।
अवन। मरुता। न। भाज्या। दधिगया। न। साज्या। सः। हि। स्मा। दानो। इन्वति। वसन्तं। वमज्जना। सः। न। वासतः। दुः। इतात। अतिः। द्युतः। शंसात्। अघा
त। अतिः। द्युतः। २५ इत्यर्द्धः। विश्वः। विःहाया। अरतिः। वसुः। दधो। हस्तः। दक्षिणे। तराणि। न। शिथयत। श्रवस्यया। न। शिथयत। विश्वस्मै। इतः।
इषुयते। देवः। त्रा। हव्या। आ। उर्द्धिषे। विश्वस्मै। इतः। सुकृते। वयं। सण्वति। अग्निः। द्वारा। वि। सण्वति। स। मा। नृष। वृजने। शं। तमः। हितः। अग्निः। यज्ञेषु
नेन्यः। न। विश्वपतिः। प्रियः। यज्ञेषु। विरपीतः। सः। हव्या। मानुषाणां। इळः। कृतानि। पत्यते। वरुणस्य। धूर्तः। मद्। देवस्य। धूर्तः। अग्निः। होतारः। ई
केतः। वसुः। धर्षितः। प्रियां। चेतितं। प्रिरति। नि। तमरे। हव्यः। वाहं। नि। तमरे। विश्वः। आर्धु। विम्वेदस्य। होतारः। यज्ञते। कविः। देवासः। रणवे। श्रवसे
वसुः। यवः। गीः। ति। रणवे। वसुः। यवः। २५ यो। त्वारंयः। इदं। मेधः। सातये। अपाका। संतः। इषिर। प्रज्नेयसि। प्रा। अनवधः। नयसि। सद्यः। वि
ने। तं। अतिष्ठया। करः। वयः। च। वाजिनः। सः। अस्मावः। अनवधः। तनुजाना। वेधसां। इमां। वाचं। नवेधसां। सः। श्रुधिः। यः। स्मा। एतनासु। कासु। वि

दादृष्टायः। इन्द्र। भरुः दूतयोः नृः सिः। असि। प्रः तर्कयोः नृः सिः। यः। शरैः। स्वः रिः सिः। सनिता। यः। विप्रैः। वाजोः। तरुता। तं। ईशानासः। इरधन्त।
वाजिनं। एक्षं। अयं। नवादिनं। स्मः दे। हि। स्मः। वृषणं। पिन्वा सि। त्वचो। कं। चित्। यावीः। अरुं। शर। मर्यो। परिः। वृणक्षि। मर्यो। इन्द्र। उत। तुभ्यं।
तत्। दिवे। तत्। रुद्राय। स्वः यशसः। मित्राय। वाचो। वरुणाय। सुप्रथः। सुः मृकीकाय। सः यथः। अस्माकं। वः। इन्द्र। उरमसि। इष्टये। सखायं।
विश्वः। आयुः। प्रः सहं। युजं। वाजेषु। प्रः सहं। युजं। अस्माकं। ब्रह्म। उतये। अवा। पृष्ठपु। का। सः। चित्। नहि। त्वा। शत्रुः। तरतो। तरेण। धियां। विश्वं।
शत्रुं। सै। स्तु। गो। धि। यं। नि। सः। नमः। अतिः। मतिं। कयस्य। चित्। ते। जिष्ठा। सिः। अरणिः। सिः। नोऽति। सिः। उयाभिः। उग्र। यतिः। सिः। नेषि। नः। य
था। पुरा। अननः। शर। मयसः। विश्वानि। पुरोः। अप। पृषि। वद्विः। आसा। वादिः। नः। अर्हः २६ प्रतत्। वेच्यं। भयाय। इन्द्रवे। हव्यः। ना
यः। इष्टुः। वान्। मन्मः रज्जति। रक्षः। इहा। मन्मः रज्जति। स्वयं। सः। अस्मन्। आनिदः। वधेः। अजेत। दुः। मतिं। अवा। स्ववत्। अघः। शंसः। अ
तरं। अवा। क्षुद्रं। इव। स्ववत्। वनेमा। तत्। होत्रया। चित्। स्या। वनेम। रयिं। रयिः। वः। सुः वीर्यं। रणवे। संते। सुवीर्यं। दुः। मन्मानं। सुमर्तुभिः।
आर्द्रि। इषा। पृचीमहि। आ। सत्याभिः। इन्द्र। युमदूतिः। सिः। यत्तत्रं। युमदूतिः। सिः। प्रः। प्रः। कः। अस्मै। इति। स्वयशः। सिः। पुंती। परिः। वर्गः। इन्द्र
द्रः। दुः। मतीनां। दरीमेन। दुः। मतीनां। स्वयं। सा। धैवयध्यः। यामः। इउपः। इष्टि। अत्रैः। दन्ता। इन्द्र। असत्। न। वक्षति। सिप्ता। जृष्टि। न। व
क्षति। त्वेनः। इन्द्र। राया। परिणसा। वाहि। पथो। अनहसा। उरः। याहि। अरक्षसा। सचस्वानः। परोक। आ। सचस्व। अस्तः। इके। आ। पा

पुराम्.

दिनः। दूरात्। आरात्। असिष्टिः। सिः। सदा। पाहि। असिष्टिः। सिः। ० तरुषसा। इयं। चित्। त्वा। महिमा। सक्षत्। अवेसमेहे। मित्रं। न। अवेस। ओलिष्ठा। शत
॥ अवितरिति। रथं। कं। चित्। अमर्यं। अन्या। अस्मत्। रिषिः। कं। चित्। अदिः। वः। रिषिस्तं। चित्। अदिः। वः। पाहिः। नः। इन्द्र। सुः स्तुत। सिधः। अवः। याता
सदं। इव। दुः। मतीनां। देवः। संनः। दुः। मतीनां। तं। दन्ता। पापस्या। रक्षसः। ज्ञाता। विप्रस्यमा। वतः। अधा। हि। त्वा। जनिता। जीजनत्। वसो। इति। रक्षः। हने
त्वा। जीजनत्। वसो। इति २७ ॥ आ। इन्द्र। याहि। उपनः। पराः। वतः। न। अयं। अत्रु। विदथानि। इव। सत्। पतिः। अस्तः। रक्षाः। इव। सत्। शने
॥ हवामहे। त्वा। वयं। प्रयस्वितः। सते। सुवा। पुत्रसः। न। पितरं। वाजः। सप्तये। मां। हिंसा। वाजः। सप्तये। पिब। सोमं। इन्द्र। सुवानं। अदिः। सिः। को
शने। सिक्तं। अवतं। न। वंसगः। तत्। तृणाणः। न। वंसगः। मदाय। हर्यतायाते। तुविः। तमाय। धायस। आ। त्वा। यत्तु। हरितः। न। तर्क्य। अहा।
विश्वाः। इव। सूर्यो। अविदत्। दिवः। निः। हिनं। गुहः। त्रितनेः। धिं। वे। न। गर्भापरि। वीतं। अश्रमनि। अनन्ते। अंतः। अश्रमनि। वृजं। वृजी। गवां। इव
। सिंसासन्। अंगिरः। तमः। अप। अष्टेणात्। इषः। इन्द्र। परिः। वृताः। द्वारः। इषः। परिः। वृताः। दृष्टहाणः। वज्रं। इन्द्र। गभ्रस्योः। क्षुद्रः। इव। ति
ग्मं। असनाय। सं। रयत्। अहिः। हस्याय। सं। रयत्। सं। विद्यानः। ओजसा। शवः। सिः। इन्द्र। मज्जमा। नहाः। इव। वृक्षं। वनिनः। नि। वृक्षसि
परश्वाः। इव। नि। वृक्षसि। त्वं। वृथा। नद्यः। इन्द्र। सत्तेव। अर्हः। समुद्रं। असत्तः। प्रथान्। इव। वाजः। यतः। रथान्। इव। इतः। उतीः। अयुं। जतः। समा
नं। अर्थे। अहितं। धेनुः। इव। मत्तव। विश्वदेहसः। जनाय। विश्वदेहसः। २८ इमां। ते। वाचं। वसुः। यतः। आयवः। सुरथं। नधीश्वा

प. द्वि. या.

६

सुः अथाः १ अतक्षिषुः १ सुम्राय ॥ २ ॥ अतक्षिषुः १ शंसंतः १ जेन्यो यथा ॥ वाजेषु ॥ विप्रवाजिनं ॥ अत्यं ॥ इव ॥ शवसे ॥ सातये ॥ धना ॥ विश्वा ॥ धनानि
सातये ॥ भिनत् ॥ पुरा ॥ नवति ॥ इंद्रा ॥ पूर्वः ॥ दिवः ॥ सोमेय ॥ महि ॥ दाशुषे ॥ नृतो इति ॥ वज्रेण ॥ दाशुषे नृतो इति ॥ अतिथिः ॥ भ्राया ॥ शंबर ॥ शिरेः ॥ ३
यः ॥ अव ॥ असरत् ॥ महः ॥ धनानि ॥ दयमानः ॥ ओजसा ॥ विश्वा ॥ धनानि ॥ ओजसा ॥ इंद्रः ॥ समस्त ॥ यजमानो ॥ आर्य ॥ प्र ॥ आवत् ॥ वाजेषु
तं ॥ इति ॥ आक्षिपु ॥ स्वः ॥ मीद्वेषु ॥ आजिषु ॥ मनवे ॥ शासत् ॥ अव्रतान् ॥ त्वं ॥ कृष्ण ॥ आंधयत् ॥ धक्षत् ॥ न ॥ विश्वं ॥ तत्तृपाणं ॥ ओषति ॥ नि ॥
अर्शसानं ॥ ओषति ॥ सरः ॥ चक्र ॥ प्र ॥ दृहत् ॥ जातः ॥ ओजसा ॥ प्रजपित्वा ॥ वाचं ॥ अरुणः ॥ मुषायति ॥ ईशानः ॥ आ ॥ मुषायति ॥ उशना ॥ यत्
परा ॥ वतः ॥ अजगत् ॥ उतये ॥ कव ॥ सुम्राणि ॥ विश्वा ॥ मनुषा ॥ इव ॥ तुर्वणि ॥ अहा ॥ विश्वा ॥ इव ॥ तुर्वणि ॥ सः ॥ नः ॥ नयेभिः ॥ वृषः ॥ कर्मन्
॥ वृषे ॥ पुरा ॥ दत्तेरिति ॥ दत्ते ॥ पायुः ॥ सिः ॥ पायहि ॥ शम्भे ॥ दिवः ॥ दासे ॥ सिः ॥ इंद्रा ॥ सवानः ॥ वृध्या ॥ अहे ॥ सिः ॥ इव ॥ धो ॥ १९ इं
द्राया ॥ हि ॥ धो ॥ असुरः ॥ अनम्रत ॥ इंद्राया ॥ मही ॥ पृथिवी ॥ वरीमः ॥ सिः ॥ धूमः ॥ साता ॥ वरीमः ॥ सिः ॥ इंद्रा ॥ विश्वे ॥ सः ॥ जोषसः ॥ देवासः ॥ दधि
रा ॥ पुरा ॥ इंद्राया ॥ विश्वा ॥ सवानानि ॥ मानुषा ॥ रातानि ॥ संतु ॥ मानुषा ॥ विश्वेषु ॥ हित्वा ॥ सवनेषु ॥ तंजते ॥ समाने ॥ एकं ॥ वृषः ॥ मन्यवः ॥
एथक् ॥ स्व ॥ रित्तिस्वः ॥ सनिष्यवः ॥ एथक् ॥ तं ॥ त्वा ॥ नावं ॥ नोष्विणं ॥ शरषस्य ॥ धुमि ॥ धीमहि ॥ इंद्रा ॥ नोयते ॥ चितयंतः ॥ आयवः ॥

६ राम.

सोमेति ॥ इंद्रा ॥ आयवः ॥ विश्वा ॥ तत्तत्त्वे ॥ मिथुना ॥ अवस्यवः ॥ वज्रस्य ॥ साता ॥ वज्रस्य ॥ निः ॥ सृजतः ॥ संहतः ॥ इंद्रा ॥ निः ॥ सृजतः ॥ यत् ॥ गव्यता ॥ द्वाज
ना ॥ स्कार्यता ॥ सं ॥ देहसि ॥ आविः ॥ करिक्त्वा ॥ वृषणं ॥ सचा ॥ सुव ॥ वज्रं ॥ इंद्रा ॥ सचा ॥ सुव ॥ विदुः ॥ ते ॥ अस्या ॥ वीर्यस्य ॥ पूर्वः ॥ पुरा ॥ यत् ॥ इंद्रा ॥ शा
रदी ॥ अवः ॥ अतिरः ॥ ससहानः ॥ अवा ॥ अतिरः ॥ शासतं ॥ इंद्रा ॥ मर्त्य ॥ मयज्यु ॥ शवसः ॥ यत् ॥ मही ॥ असृष्टा ॥ पृथिवी ॥ इमाः ॥ अपः ॥ मंदसा
नः ॥ इमाः ॥ अपः ॥ आत् ॥ इंद्रा ॥ ते ॥ अस्या ॥ वीर्यस्य ॥ चर्किरन् ॥ महेषु ॥ वृषन् ॥ उज्जितः ॥ यत् ॥ आविथ ॥ सखि ॥ यत् ॥ यत् ॥ आविथ ॥ चर्क्य
ण्यः ॥ एतनासु ॥ प्रः ॥ वंते ॥ ते ॥ अन्या ॥ अन्या ॥ नद्यं ॥ सनिष्ठत ॥ अयस्यंतः ॥ सनिष्ठत ॥ उतो इति ॥ नः ॥ अस्याः ॥ उषसः ॥ जृषेत् ॥ हि ॥ अर्कस्य ॥
बोधि ॥ दाविषः ॥ स्त्रीर्मतिः ॥ स्वः ॥ साता ॥ हवीमः ॥ सिः ॥ यत् ॥ इंद्रा ॥ हंतव ॥ मध्वा ॥ दृषा ॥ वाजिन ॥ चिकेतसि ॥ अस्मि ॥ अस्य ॥ वेधसः ॥ नवी
यसः ॥ मन्मथवि ॥ नवीयसः ॥ त्वं ॥ तं ॥ इंद्रा ॥ वृध्यानः ॥ अस्मः ॥ युः ॥ अमित्रः ॥ यत् ॥ तुवि ॥ जात ॥ मर्त्य ॥ वज्रेण ॥ शर ॥ मर्त्य ॥ जहि ॥ यः ॥ नः ॥ अघ
॥ यति ॥ श्रुणुष्व ॥ सुभ्रुकुः ॥ तमः ॥ रिष्टा ॥ न ॥ यामन ॥ अप्रा ॥ मत्त ॥ इंद्रा ॥ मतिः ॥ विश्वा ॥ अप ॥ सुतुष्टुः ॥ मतिः ॥ २० ॥ त्वया ॥ वयं ॥ मध्वन् ॥
पूर्व ॥ धने ॥ इंद्रा ॥ त्वा ॥ उता ॥ ससह्याम ॥ वृत्तन्यतः ॥ वयानुम ॥ वनुष्यत ॥ नेदिष्ठा ॥ अस्मिन् ॥ अहानि ॥ अधि ॥ वोचानु ॥ सुन्वते ॥ अस्मिन्
यत् ॥ विचयेमा ॥ सरमा ॥ वृत्तं ॥ वातः ॥ यत् ॥ तत् ॥ कतं ॥ स्वः ॥ जेषा ॥ सरा ॥ आप्रस्य ॥ वक्तुनि ॥ उषः ॥ बुधः ॥ स्वास्मिन् ॥ अजसि ॥ काणस्य ॥ स्व
स्मिन् ॥ अजसि ॥ अहन् ॥ इंद्रा ॥ यथा ॥ विदे ॥ शीर्षे ॥ शीर्षे ॥ उप ॥ वाच्यः ॥ अस्मत् ॥ राते ॥ सभ्रुकु ॥ संतु ॥ सी ॥ रातयः ॥ भद्रा ॥ भद्रस्य ॥ रातयः

प. द्वि. अ.

नत। त। प्रयः। प्रलयातो। शशकिने। यस्मिन्। यज्ञे। वा। अहण्वत। क्षयं। सतस्य। वा। असि। क्षयं। वितत। वोचः। अध। द्विता। अं
तरिति। पश्यंति। रश्मिः। भिः। सः। घ। विदे। अनु। इंदे। गो। षणः। बंधुक्षितः। भ्यः। गो। षणः। नु। इथा। ते। पूर्व। इथा। प्र। वाचं। यत। अं
गिरः। भ्यः। अहणः। अप। वृत्तं। इंदे। द्विशिक्षन। अप। वृत्तं। आ। ऐभ्यः। समान्या। दिशा। अस्मभ्यः। जेषि। यो। मि। च। सुन्वतः। भ्यः। रंध
या। कां। वित। अत्रतं। इणः। यंतं। वित। अत्रतं। स। यत। जेनात्। कृतः। भिः। शरः। ईक्षयत्। धने। हिते। तरुषत। श्वस्यवः। प्र। यक्षंत।
श्वस्यवः। तस्मै। आयुः। प्रजा। वत्। इत्त। बाधे। अर्चेति। ओजसा। इंदे। ओक्ते। दिधिषंत। धीतयः। देवान्। अह्ना। धीतयः। युवांतं।
इंद्रा। पर्वता। पुरः। युधा। यः। नः। घृत्नयात्। अप। तंतं। इत्त। हतं। वलेण। तंतं। इत्त। हतं। दरे। ज्ञाया। कुंसत्। गहनं। यत। दनक्षत्। अस्मा
कां। शत्रून्। परि। शरः। विश्वतः। दर्मा। पीष्ट। विश्वतः। २१ उभेइति। पुनामि। रोदसीइति। सतेन। दुहः। दहामि। सं। महीः। अनिद्रा। अ
भिः। वृग्वा। यत्र। दताः। अमित्राः। वेकः। स्थानं। परि। तृष्णा। अशोरन्। अभिः। वृग्वा। वित। अद्रिः। वः। प्रीषी। यातुः। मतीनां। छिंधि। वटू
रिणा। पदा। महाः। वटूरिणा। पदा। अवा। आसां। मधः। वनः। जहि। शट्टेः। यातुः। मतीनां। वेकः। स्थानके। अर्मके। महाः। वेकः। अर्मके
यासां। तिस्रः। पंचाशतः। अभिः। वृग्वाः। अपः। अचपः। तत्। सुते। मनायति। तत्कत्। सुते। मनायति। पिशंगः। भट्टि। अंसः। पिशति

ग्राम

इंद्र। सां। मृणा। सर्व। रक्षे। नि। बर्हया। अवः। महः। इंदे। ददहि। श्रुधि। नः। शशोच। हि। द्यौः। क्षाः। न। सीषा। अद्रिः। वः। छपात्। न। भी
षा। अद्रिः। वः। शुभिन्ः। तमः। हि। शुभिः। भिः। ववेधेः। उयोभिः। ईयसे। अपुरुषः। ध्रुः। अप्रतिः। इत्त। शरः। सत्तः। भिः। प्रिः। सप्तेः। शरः। सत्तः
भिः। वनेति। हि। सुन्वन्। क्षयं। परीणसः। सुन्वान्। हिस्मा। यत्तति। अव। द्विषः। देवानां। अव। द्विषः। सुन्वानः। इत्त। सिसासति। सहसा।
वाजी। अहतः। सुन्वानाय। इंदे। ददाति। आः। भुवं। रयिं। ददाति। आः। भुवं २२ आ। त्वा। ज्वः। रूहाणाः। अभिः। प्रयः। वायोइति।
वदंतु। इह। पूर्वः। पीतये। उध्वो। ते। अनु। सन्तता। मनः। तिष्ठन्। जानती। नियुत्तता। रथेन। आ। याहि। दावने। वायोइति। भवस्य। दावने। मं
दंते। त्वा। मंदिनः। वायोइति। इंदे। वः। अस्मत्। काणासः। सुः। कृताः। अभिः। धवः। गोभिः। काणाः। अभिः। धवः। यत्त। ह। काणाः। इरथे
। दक्षः। सवते। उतयः। सध्रीचीनाः। निः। युतः। दावने। धियः। उप। बुवते। ई। धियः। वायुः। युं। रोहिता। वायुः। अरुणा। वायुः। रथे।
अजिरा। ध्रुवि। बोक्वे। वारिष्ठा। ध्रुवि। बोक्वे। प्र। बोधय। पुरं। धिं। जारः। आ। ससतीः। इवा। प्रक्षय। रोदसीइति। वास्य। उषसः।
श्रवसा। वासय। उषसः। तुभ्यः। उषसः। सुचयः। परः। वति। भदा। विस्रा। तन्वते। दं। सु। रश्मिषु। वित्रा। नयेषु। रश्मिषु। तुभ्यः। धेनुः। सबः।
दुधा। विश्वा। वसुनि। दाहते। अज्जनयः। मरुतः। वक्षणाभ्यः। दिवः। आ। वक्षणाभ्यः। तुभ्यः। शक्रासः। शुचयः। तुरण्यवः। मदेषु। उ
ग्रः। इषणं। भुवेणि। अपो। इषंत। भुवेणि। चो। मारी। दसमानः। भगः। इंदे। तक्कः। वीयो। त्वं। विश्वस्मात्। भुवनात्। पासि। धर्मणा

प. द्वि. प्र. अ. अस्त्योनायासि। धर्मणा। स्वने। वाये। इति। एषा। अपूर्यः। सोमानां। प्रथमः। पीति। अर्हसि। सुतानां। पीति। अर्हसि। उत्तोदति। वि
 दुमतीनां। विशां। ववर्जुषीणां। विश्वाः। इत्ताते। धेनेवः। दुद्रे। आऽशिरां। घृतं। दुद्रे। आऽशिरां २२ स्तीर्णः। बर्हिः। उपानः।
 याहि। वीतये। सहस्रेणा। निऽयुता। नियुत्वेत। शतनीमिः। नियुत्वेत। तुभ्याहि। पूर्वऽपीतये। देवाः। देवाय। येमिरे। त्रसः। सुतसः। म
 धुऽमंतः। आस्तिरन्। मदाय। कृत्वे। आस्तिरन्। तुभ्या। अयं। सोमः। परिऽयुतः। अद्रिऽभिः। स्पर्धाही। वसानः। परि। कोशः। अर्षेति
 शुक्रा। वसानः। अर्षेति। तव। अयं। भागः। आयुषु। सोमः। देवेषु। दूयते। वेह। वायोइति। निऽयुतः। याहि। अस्मऽयुः। तुषाणः
 याहि। अस्मऽयुः। आनः। नियुतऽभिः। शतनीमिः। अध्वरं। सहस्रेणीमिः। उप। याहि। वीतये। वायोइति। हव्यामि। वीतये।
 सखियः। सऽरश्मिः। सूर्ये। सचा। अध्वर्युऽभिः। भरमाणाः। अयंसत। वायोइति। शुक्राः। अयंसत। आ। वा। रथः। नियुत्तान्।
 वक्षते। अवसे। अभि। प्रयां। सि। संधितानि। वीतये। वायोइति। हव्यामि। वीतये। पिबतं। मध्वः। अध्वरं। पूर्वऽपेयं। हि। वां। हितं
 वायोइति। आ। चंद्रेण। राधसा। आ। गतं। इंद्रः। च। पाधसा। आ। गतं। आ। वां। धियः। ववृयुः। अध्वरान्। उप। इमं। इंद्रं। मर्षितं
 त। वाजिनं। आशुं। अयं। न। वाजिनं। तेषां। पिबतं। अस्मयुऽसस्मयुः। आ। नः। गतं। इंद्र। उर्या। इंद्र। वायुइति। सुतानां। अद्रि
 ऽभिः। युवां। मदाय। वाजऽइ। युवां। २४ इमे। वां। सोमाः। अप्सः। आस्तताः। इंद्र। अध्वर्युऽभिः। भरमाणाः। अयंसत। वायोइ

८ राम.

ति। शुक्राः। अयंसत। एते। वां। अभि। असृक्षत। तिर। पवित्रं। आशवः। युवाऽयवः। अति। रोमाणि। अव्यया। सोमासः। अति। अव्यया
 । अति। वायोइति। ससतः। याहि। शश्वतः। यत्र। गावाः। वदति। तत्र। गच्छतं। गृहं। इंद्रः। वा। गच्छतं। विसन्तता। दृष्टो। पीयते। घृतं। आ। पू
 र्णया। निऽयुता। यायः। अध्वरं। इंद्रः। वा। यायः। अध्वरं। अत्र। अहं। तत्। वहेवइति। मध्वः। आऽदुर्तिः। यं। अप्वयं। उपऽतिष्ठंतजा
 यवः। अस्मेइति। संतु। जायवः। साकं। गावः। सुवते। पच्यते। यवः। नाते। वायोइति। उप। दस्यंति। धेनेवः। न। अप। दस्यंति। धेने
 वः। इमे। येते। सु। वायोइति। बाहुऽओजसः। अंतः। नदीइति। ते। पतयंति। उक्षणाः। महि। ब्राधतः। उक्षणाः। धन्वन्। वितये।
 अनारावः। जीराः। चित्। अगिराऽओ। कसः। सूर्यस्यइव। रश्मयैः। दुः। नियंतवः। हस्तयोः। दुः। नियंतवः। २५ वा। सु। ज्ये
 ष्ठं। निऽचिरात्प्यं। बृहन्। नमः। हव्यामि। भरत। मृकयत्तुऽभ्यां। स्वादिष्टं। मृकयत्तुऽभ्यां। ता। सं। राजा। घृतासुतीइति। घृतऽ
 सासुती। यज्ञेऽयज्ञे। उप। सुता। अथा। एनाः। क्षत्रं। न। कुतः। त्वन। आऽध्वेष। देवऽत्वं। नु। वित्। आऽध्वेष। अदृशि। गातुः। परव
 । वरीयसी। पंथाः। जतस्य। सं। अयंसत। मर्वलिः। रश्मिः। चक्षुः। भगस्या। रश्मिऽभिः। द्युक्षं। मित्रस्या। सादनं। अर्यम्णाः। वरुणास्या। वा। अ
 था। दधोते। बृहन्। उक्थां। वयः। उप। स्तुत्यं। बृहन्। वयः। ज्योतिष्मती। अद्विती। धारयस्ति। स्वऽवर्ती। आ। सचेतेइति। दिवेऽदि
 वे। जागऽवांसा। दिवेऽदिवे। ज्योतिष्मन्। क्षत्रं। आशातइति। आदित्या। दानुनः। पतीइति। मित्रः। तयोः। वरुणः। यातयत्तुऽनः। अ

प. द्वि.

१

र्यमा। यान्तयत्। अयं। मित्राय। वरुणाय। शंसतमः। सोमः। भर्तुः। अश्विः। नेषु। आऽभगेष्टा देवः। देवेषु। आऽभगा। तं।
देवासः। जेषत। विश्वे। अद्य। सऽजोषमः। तया। राजाना कस्यः। यत्। इमहे। सतऽवानोपत। इमहे। यः। मित्राय। अश्विः। वरुणा
या। अविधत्। जतः। अनर्वाणः। तं। परि। पातः। अहसः। दाश्वं। सं। मर्ते। अहसः। तं। अर्यमा। अश्विः। रक्षति। सतऽपंतं। अनु।
व्रतं। उक्तेः। र्यः। एनेः। परि। भूषति। व्रतं। स्तोमेः। आऽभषति। व्रतं। नमः। दिवे। बृहते। रोदसीभ्या। मित्राय। वाचं। वरुणाय।
मीकृषे। सुऽमृकीकाय। मीकृषे। इंदुः। अग्निः। उपरुहि। धुसं। अर्यमणं। सगं। ज्योक्। जीवतः। व्रतया। सचेमहि। सोमस्य। उ
ती। सचेमहि। उती। देवानो। वयं। इंदुऽवतः। मसीमहि। स्वऽयशसः। मरुतऽसिः। अग्निः। मित्रः। वरुणः। शमीयंसत। तत्।
अश्याम। मघऽवानः। वयं। च। २६ इति पद द्वितीयाष्टके प्रथमोऽध्यायः १९॥ ॥ ॐ सुसमाजायातं अद्रिऽसिः।
गोऽश्रीता। मत्सरा। इमे। सोमासः। मत्सरा। इमे। आराजाना। दिविऽस्थशा। अस्मऽवा। आ। गंतं। उपानः। इमे। वा। मित्राक्षणा। गोऽअशिरा। सोमा
शक्रा। गोऽआशिरा। इमे। आ। यातं। मिद्रुवः। सोमसः। दध्याशिरः। सुतासः। दध्याशिरः। उतावा। उषसः। बुधिसावो। सूर्यस्य। रश्मिऽसिः। सु
तामित्राय। वरुणाय। पीतेय। चारुः। सताय। पीतय। तां। वा। धेनुं। नवा। ससीरिं। अंशं। इदंति। अद्रिऽसिः। सोमं। इदंति। आद्रिऽसिः। अस्म

२
राम.

आ। गंतं। उपानः। अर्वाचा। सोमः। पीतेय। अयं। वा। मित्रावरुणा। नृऽसिः। सुतः। सोमः। आ। पीतेय। सुतः। १ चऽवा। पुष्टः। तुविऽजातस्य।
स्येतामहिऽत्वं। अस्य। तवसः। न। तदने। स्तोत्रं। अस्य। न। तदने। अर्वामि। सुमऽयनः। अहं। अतिऽउतिं। मयऽभुवं। विश्वस्योयः। मनः। आ। युयुव
भस्वः। देवः। आ। युयुवा। र्वमं। आ। हि। त्वा। पूषन्। अतिरं। न। यामनि। स्तोमभिः। कृण्वे। आयवः। यया। मृधः। उष्ट्रः। न। पीपरः। मृधः। दुष्टो
यतः। त्वा। मयऽभुवं। देवं। सरयाय। मर्त्यः। अस्माकं। आशूषां। धुमिनः। कृधि। वात्रेषु। धुमिनः। कृधि। यस्याते। पूषन्। सरयो। विपश्येवः।
कृत्वा। चित्रः। संतः। उवसा। बुभुजिरे। इति। कृत्वा। बुभुजिरे। तां। अनु। त्वा। नवीयसी। निऽपुतं। राय। इमहे। अहकमानः। उरुऽशंस। सरीसृप
वाजऽवाजो। सरी। सव। अस्याः। उइति। सुनः। उपा। सातया। भुवः। अहकमानः। रीऽवान्। अजऽअश्वः। श्ववस्यतो। अजऽअश्वः। ओइति। सु
त्वा। कृतीमहि। सोमभिः। दस्मा। साधुऽसिः। नहि। त्वा। पूषन्। न। अतिऽमन्ये। आपृणो। न। ते। सरयो। अपऽदुर्वे २ अस्तु। श्रोषट्। पु
र। अग्निः। धिया। दधो। आ। नु। तह। शर्पः। दिव्यं। वृणीमहे। इंदुवायूइति। वृणीमहे। यत्। ह। काणा। विवस्वति। नासा। सं। दधि। नव्य
सी। अधा। वासुनः। उपा। यंतु। धीतयः। देवान्। अहान। धीतयः। यत्। ह। त्वा। मित्रावरुणा। सतान्। अधि। आदधो। दधेइत्याऽदृष्ट
था। अनन्तं। स्वन। मन्युना। दक्षस्य। स्वन। मन्युना। युवाः। इत्या। अधि। सधः। सु। अपश्याम। हिरण्ययं। धीभिः। चन। मनसा। स्वे

प. द्वि. २.
२०

भिः। अक्षसिः। युवां। स्नेमिभिः। देवः यंतः। अश्विना। आश्रयंतः। इव। श्लोकं। आयवः। युवां। अद्व्या। अश्वि। आयवः। युवां। विष्वाः।
। अधि। अश्विः। अश्विः। च। विष्वाः। वदसः। वृषायंतो वा। पवयः। हिरण्यया। रथः। दसः। हिरण्यया। अचति। दसः। वि। उदति। नावं। अ
एवयः। युंजते। वां। रथः। युजः। दिवि। दिष्टु। अध्वस्मानः। दिवि। दिष्टु। अधि। वां। स्तुमा। वंधुरः। रथः। दसः। हिरण्यया। पयाः। इवायं
तो। अनु। शासता। रजः। अंजसा। शासता। रजः। शचीभिः। नः। शचीवस इति शचीः वसः। दिवा। नक्तं। दशस्यता। मा। वा। रति। ए
पा। दसः। कदा। चन। अस्मत्। रतिः। कदा। चन। २. दृषन्। इन्द्र। वृषपाणासः। इन्द्रवः। इमा सुताः। अदिः सुतासः। इन्द्रवः। उ
तः। सिद्धः। तुभ्यः। सुतासः। उतः। सिद्धः। तो। स्वा। मेदतु। दावना। महा। विनाय। राधसा। गीः। सिः। गिर्वाहः। स्तवमानः। आ। गहि। सु
मृजीकः। आ। गहि। ओदति। सुनः। अग्रा। शयुहि। त्वं। इक्षितः। देवस्यः। ब्रवसि। यक्षियस्यः। राजस्यः। यक्षियस्यः। यता। ह
स्या। अंगिरः। स्यः। धनुं। देवाः। अस्तनी। वितां। दुद्रु। अर्यमा। कर्तारि। सवा। एषः। तां। वेद। मा। सवा। मादति। सुवा। अस्मत्। अशि
तानि। पोस्या। सना। भवन्। धुम्नानि। मा। उत। जारिषुः। अस्मत्। पुरा। उत। जारिषुः। यतः। वः। वित्रं। युग। युग। नव्य। घोषाता। अ
मर्त्यं। अस्मासु। नत्वा। बहूतः। यतः। च। दुस्तरं। दिद्यत। यतः। च। दुस्तरं। दध्यद्। हामो। जनुपापूर्वः। अंगिरः। प्रियमेधाः। क

२० राम-

एवः। अत्रिः। मनुः। विदुः। ते। मो। पूर्वः। मनुः। विदुः। तेषो। देवेषु। आः। यतिः। अस्माकं। तेषु। नामयः। तेषां। पदेन। महि। आ। नमो। गिरा। इन्द्रा। ग्रीद
ति। आ। नमो। गिरा। होता। यस्तु। वनिनः। वंत। वायं। वृहस्पतिः। यजति। वनः। उतः। मिः। पुरुः। वोरभिः। उतः। मिः। जगत्। मपरः। आदि
शं। श्लोकं। अदः। अध। त्मना। आधारयत। अररि। दानि। सुः। कतुः। पुरु। सव्दानि। सुः। कतुः। यो। देवासः। दिवि। एका। दश। स्तु। प्रथिव्य
। अधि। एका। दश। स्तु। अप्सुः। क्षितः। माहिना। एका। दश। स्तु। तो। देवासः। यज्ञः। इमां। जुषध्वं। ४ इत्यनुवाकः। वेदिः। सदा। प्रि
यः। धामाय। सुः। धुता। धासिः। इवा। प्र। मरा। योनिः। अग्नये। वस्त्राणां। इव। वासय। मन्मना। शुचिं। त्योतिः। उर्यं। रुद्रः। वरुणः। तमः।
हनः। अशि। द्विः। जम्ना। त्रिः। दत्तः। अन्नं। सेज्यते। संवत्सरः। ध्रुवः। धा। जगधं। इमिति। पुनरिति। अन्यस्य। आसा। इन्द्रिया। जेन्यः। द
धानि। अन्यः। वनिनः। मृष्टा। वारणाः। कृष्टः। क्रतो। वाचिजे इति। अस्य। सः। क्षितः। इमा। तरेत इति। अशि। मातरा। शिशुः। प्राचा
क्षिद्रुः। ध्वसयंतं। तेषुः। च्युतं। आ। सान्यः। कुपयं। वधेनं। पितुः। मूमृश्वः। मन्त्रे। मानवस्यत। रधुः। रुवः। कृष्टः। सीतासः। कुदति
। नवः। असमनाः। अतिरासः। रधुः। स्यदः। वातः। इताः। उप। युज्यते। आश्रवः। भातः। अस्या। ते। ध्वसयंतः। दृथा। इरेतो
कृष्टः। अस्वां। महि। नपः। कश्चित्। यतः। सी। मही। अवनि। वा। अशि। ममेशतः। अशिः। ध्वसनः। सनयनः। एति। नानदत्तः। ५
भूषनाना। यः। अधि। बभूषु। नमन्ते। दृषा। इवा। पत्नीः। अशि। एति। रासुवतः। आज्ञायमानः। तन्वः। च। शुभते। भीमः। न।

प. द्वि. २

२९

रंगा। दृविधावा। दुःसृष्टिः। सः। संःस्तिरः। विःस्तिरः। संःगृह्णायति। जानन्। एवा। जानतीः। नियः। आ। शये। पुनः। वर्द्धते। अधिस्य
ति। देव्यः। अन्यत्र। वर्षः। पित्रोः। कृत्वा। सचा। तः। अयुवः। केशिनी। सं। हि। रश्मिरे। र्ध्वीः। तच्छुः। मयुषीः। प्रा। आयवा। पुनरिति। ता
सं। जरा। प्रमुचन्। एति। नानदत्ता। असु। परं। जनयन्। जीवं। अस्तुतः। अधीवासं। परिमातुः। विहन्। अह। तुविःप्रेक्षिः। सन्वःप्रेक्षिः।
याति। विजयः। वयः। दधौ। तः। पतुःवते। रिह्तिर। सदा। अनु। श्येनी। सचते। वर्तनिः। अह। तुविःप्रेक्षिः। सन्वःप्रेक्षिः। याति। वि
जयः। अस्माकं। अग्रे। मधवतः। सी। दीदृहि। अधः। श्वसीवान्। दृषतः। दम्नः। अवः। अस्य। शिरुः। मतीः। अदीदृः। वर्मः। इवा
युतः। सु। परिः। जर्भरायः। ई। ६। इदं। अग्रे। सुधितं। दुःधितात्। अधः। प्रियात्। कुंडति। चित्। मन्मनः। प्रेयः। अस्तुतः। यत्। तो। श
क्रातवः। रोचते। शुचि। तेन। अस्माकं। वनसारत्नं। आत्वं। रथाय। नत्वं। उत्तानः। गृहाय। नित्यः। अस्त्रिः। पतुःवती। रासि
। अग्रे। अस्माकं। वीरान्। उत्तानः। मघानः। जनान्। चाया। पारयात्। शर्म। या। चा। अस्ति। नः। अग्रे। उक्छ। इतः। जगुयोः। द्यावासा
मा। सिंधवः। च। स्वः। गृहीतः। नव्यं। यव्यं। यंतः। दीर्घा। अह। इषं। वरं। अरुण्यः। वरंतः। ७। बटु। इत्या। तत्। वषुषे। धायि। द
रीनं। देवस्या। मर्गा। रदसः। यत्। जनि। यत्। ई। उपा। दूरो। साधो। ते। मतिः। सेतस्या। घेनाः। अन्यतः। सः। स्तुतः। दृष्टः। विदुः
पितुः। मान्। निहः। आ। शये। द्वितीयः। आ। सप्तः। शिवासु। मातृषु। तृतीयः। अस्य। दृषस्य। दोहसो। दशः। प्रमतिः। जन

२९ राम

नयंतो। योषणाः। निः। यत्। ई। बुधात्। महिषस्य। वर्षसः। ईशानासः। शवसा। कृतं। सूर्यः। यन्। ई। अनु। प्रउदिवः। मध्वः। आधवे। गृहा। तं
तं। मातरि। श्वः। मयायति। प्रायत्। पितुः। परमात्। नीयते। परि। आ। पृक्षेधः। वीरुधः। देः। सुरा। मति। उपा। यत्। अस्य। जनुषं। यत्। इन्वतः
। आत्। इत्। यविष्ठः। असवत्। दृष्टा। शुचिः। आत्। इत्। मातृः। आ। अविशत्। यासु। आ। शुचिः। अहिं। स्पमानः। उविष्यः। विष्टिः। अ
नु। यत्। पूर्वः। अरुहत्। सनाः। जुषः। नि। नव्यसं। मवरासु। धावते। ८। आत्। इत्। होतारं। दृष्टते। दिविष्टिषु। मर्गा। इवा। पृष्टवाना
सः। सेजते। देवान्। यत्। कृत्वा। मज्जना। पुरुः। स्तुतः। मत्ते। रांसं। विश्वधा। वेति। धायसे। वियत्। अस्तुतः। यत्ततः। वातः। चोदितः। दूराः
। नावका। जरेणाः। अनाकृतः। तस्य। पत्नम्। धक्षुषः। कृष्टः। जंहसः। शुचिः। जन्मनः। रत्तः। आ। विः। अध्वनः। रथः। ना। यातः। शिक्कः
मिः। कृतः। ध्या। अंगेभिः। अरुषसिः। इयते। ९। कृष्टासः। धक्षि। सूर्यः। शरस्यः। इवा। तेषथात्। इषते। वयः। त्वयाहि। अग्रे। वरुणा। ध
तः। जेतः। मित्रः। शाश्वदः। अर्थमा। सः। दानवः। यत्। सी। अनु। कृतुना। विश्वः। ध्या। विष्कः। १०। परिः। अजायथाः। त्वं। अग्रे। शशमानाय
। सन्वतः। रत्तः। यविष्ठः। देवः। ताति। इन्वसि। तं। त्वा। नु। नव्यं। सहसा। युवन्। वयं। मर्गा। न। कमे। महिः। रत्तः। धीमहि। अस्मेइति। र
धि। नव्यं। न। सुः। अर्थः। दस्तनसं। मर्गा। वक्षः। ना। पृष्टवासि। धर्मेसि। रश्मीन्। इवा। यः। यमति। जन्मेनीइति। उसेइति। देवानां। शंसं
येते। आ। चो। सुः। केतुः। उत्तानः। सुः। चोत्मा। जीरः। अश्वः। होतो। मद्रः। शृष्टावत्। चंद्रः। रथः। सः। नः। नेषत्। नेषः। तमेः। अमरः।

च. दि. २
१२

अग्निः। कामः। सुविता। नम्यः। अरु। अस्मावि। अग्निः। शिमीवतः। सि। अर्कः। सोमः। रात्र्याय। प्रः। तरे। दधानः। अमीइति। चोये। मधुवानः। त्वय।
वा। मिह। नासरसुः। अति। नि। नतन्युः। २ सं। इहः। अग्ने। आ। वह। देवान। अध। यतः। सुच। तंतु। तनुष। पूव्ये। सुतः। सामाया। दाशुष। अजः। वं
ता। उपा। मासि। मधुमंत। तनुः। नपाव। यज्ञे। विप्रस्या। माः। वतः। शशमानस्य। दाशुषः। रुचिः। पावकः। अद्भुतः। मध्व। यज्ञे। मिमिक्षति। नगशं
सः। त्रिः। आ। दिक्। देवः। देवेषु। यज्ञियः। इक्षितः। अग्ने। आवह। इंद्र। चित्र। इह। प्रियो। इयं। हि। त्वा। मतिः। ममा। अरु। सृजिद्व। वच्यते। स्त
एतानासः। यतः। सुचः। बहिः। यज्ञे। सुः। अधरे। वृजे। देवव्यवः। तमा। दद्याय। शर्मा। सः। प्रथः। १० प्रः। यो। देव। त्वे। मही। पावकासः। पुरुः। स्थः। द्वार
देवीः। असश्चतः। १० आ। भदमानेइति। उपाके। इति। नक्तोषस। सुः। पशस। यद्वीइति। स्तस्य। मातरा। सीदता। बहिः। आ। सुः। मत।
मंदः। तिद्व। जगुर्वणीइति। सिधुं। अद्या। दिवि। रुचः। देवेषु। अपित। होत्र। मरुतः। सु। भारती। १० बहिः। सीदतु। यज्ञियाः। त
तोः। तुरीया। अद्भुत। पुरु। वार। पुरु। मन। सुधा। पोषाय। वि। स्थतु। रायो। नासा। नः। अस्मः। युः। अवः। सज्जना। उप। मन। देवान। यज्ञि। वन
स्पते। ० पृषणः। वते। मरुत्वते। विश्वः। देवाय। वायवे। स्वाहा। गायत्रः। वेपस। दव्ये। इन्द्रया। कर्त्तन। स्वाहा। कृतानि। आ। गहि। उपा। इयानि।
वीतये। इन्द्र। आ। गहि। अधि। हवं। त्वा। हवते। अधरे। ११ प्र। तव्यसी। नव्यसी। धीति। अग्नये। वचः। मति। महसः। सतवः। तरे। अया
नपात। यः। नसु। सिः। सह। प्रिया। होता। पथिव्यो। नि। असीदत। सत्वियः। सः। जायमानः। परमे। विः। आमनि। आविः। अग्नि। अ

१२
राम

सवत। मातृश्वेने। अस्य। कृत्वा। सं। इधमस्य। मज्जना। प्राद्यावा। शोचि। पृथिवीइति। अरोच्यत। अस्या। तेषाः। अजराः। अस्य। मानवः। सुः। सं
सदशः। सुः। प्रतीकस्य। सुः। द्युतः। भाः। स्वहसः। अति। आ। कः। ना। सिधवः। अग्नेः। रजते। अससंतः। असंजराः। यं। आः। इरिरे। भृगवः। विश्वेदेवसो
नाभा। पृथिव्या। सुवनस्य। मज्जना। अग्निं। तं। गीः। सिः। हिनुहि। स्वा। आ। दमायः। एकः। वस्वः। वरुणः। नाराजति। नः। यः। वराय। मरुतः। इव
स्वनः। मेनाः। इव। सुष्टा। दिव्या। यया। अशनिः। अग्निः। ज्ञेमेः। तिष्ठति। अति। भवति। योधः। न। शत्रून्। सः। वना। नि। संजते। कुवित। नः।
अग्निः। उच्यस्य। वीः। असत। बसुः। कुवित। बसुं। सिः। कामं। आः। वरत। बोदः। कुवित। तुनुज्यात। सातये। धियेः। रुचिः। प्रतीवः। तं। अया
धिया। गृहे। घृतः। प्रती। कं। वः। सतस्य। यः। सः। अग्निं। मित्रं। ना। सं। इधानः। संजते। इधानः। अक्तः। विदथेषु। दीद्यत। शकः। वणो। इत।
उडति। नः। यंसत। धिया। अयः। युक्तु। अयः। युक्तुः। सिः। अग्ने। शिवेभिः। नः। पायुभिः। पाहि। शग्मेः। अदधेभिः। अदृपितेभिः। इह।
अनिमिषताभिः। परि। पाहि। नः। जाः। १२ एति। प्रा। हाता। व्रतं। अस्या। मायया। उध्वे। दधानः। रुचिः। पशसोधिषु। अमि। सुचः। क
मते। दक्षिणाः। आहतः। याः। अस्या। धाम। प्रथमं। हानिसने। अमि। इह। सतस्य। दाहनाः। अनृषत। योनो। देवस्य। दसने। परिः। रुताः।
अपो। उपरु। विः। सतः। यत। आ। अवसत। अधा। स्वधाः। अधयत। याभिः। इयते। युयूषत। सः। वयसा। ततः। इतः। वयुः। समानं। अर्थी। कि
नोचता। मि। १३ यः। आत। इह। भगः। ना। हव्यः। सं। अस्मत्। आ। वोक्कुः। नरशमीन्। सो। अयस्त। सारथिः। योइह। दा। सः। वयसा। सधये

प. द्वि. २
२२

तः समानो योना मिथुना संऽओकसा दिवा नान्तः पलितः युवा अजनि पुरु चरन् अजरः मानुषा युगा तं ई हि नन्ति धीतयः
दश विशः देव मन्त्रासुः उतये हवामहे धनो अधि प्रवत् आसः स एवति अभि वज्रतः मिः वयुना नवा अधिता त्वं हि अग्नादि
यस्या गतासि त्वं पार्थिवस्य पशुपाः इव मृगा एनी इति ते एते इति वृहती इति अभिऽप्रिया हिरण्ययी इति वक्री इति बर्हिः
आशते इति अग्ने जुषस्वा धति ह्ये तत्त वचः मद्र स्वधाऽवः सेतः जातः सुकृता इति सुऽकृता यः विश्वतः प्रसदः असि दर्शतः र
एवः संऽदृष्टो पितुः मानुऽइवः स्यः १२ तं पृच्छतः सः जगाम सः वेद सः विचिन्वान् इयते सः नु इयते तस्मिन् सति प्रधि
षः तस्मिन् इष्टयः सः वाऽस्याऽऽभिष्टः पतिः तं इत् पृच्छति नास्मि वि पृच्छति स्वनऽइव धीरा मनसा यत् अग्रभीत नो म
ष्यते अथ मं न अपरं वचः अस्य कृत्वा सवते अग्रदपितः तं इत् गच्छति जुहुः तं अर्वती विश्वानि एकः शृणवत् वचांसि मे
पुरुषेष तत्तुरि यज्ञ साधनः अष्टिदुऽतिः शिशुः आ अदत्त संरसः उपऽस्थाय चरति यज्ञे संऽआरतः सद्यः जातिः तस्मात् युज्य
भिः अभिऽश्वाते मृशते नाद्ये मृदे यत्तं गच्छति उशती अपिऽस्थितः सः ई मृगा अप्युः वनयेऽपुत्रवि उपऽमर्ष्या निधायि विम
ब्रवीत् वयुना मर्ष्यः अग्निः विद्वान् सतः चित् हि सयः २४ इत्युर्दः त्रिऽमृधोनं सप्तऽरश्मि यणीषो अन्ता ध्यायि पित्रो
उपऽस्थे निऽसत्तः अस्य चरतः ध्रुवस्य विश्वा दिवः रचना आपदिऽवासो उक्ता महान् अभि ववक्षो एने इति अजरः तस्माद्

१३
राम.

तः इतिः शब्दः उपर्याः पदः निदधाति सानो रिहंति उधः अरुषासः अस्या समानं वत्सं अभि संचरेतीति संऽचरंती विश्वक धेनः इति वि चरतः
समवेदति सुऽमेकः अनपः दृष्ट्यान् अध्वनः मिमान इति विश्वान् कृतान् अधि महः दधान इति धीरासः पदं कवयः नयति नाना दृष्टा रक्षमाण
अजुर्यः सिसा संतः परि अपश्यंत सिंधुः आविः अक्षुभ्यः असवत् सूर्यः नृन् दिदक्षेण्यः परिकाष्ठासु जेन्यः इकेन्यः महेः अर्षी यजी
वसे पुरंजा यत् अभवत् सः अहो एयः गर्भयः मधुवा विश्वऽदर्शतः २५ कथा ते अग्रे शुचयंत आयोः ददाशु वोजसि आशषाणा
उत्त इति यत् तोक इति तनये दधानाः सेतस्य सामन् रणयंत देवा बोधाम् अस्य वचसः यविष्म महिषस्य प्रऽहंतस्य स्वधाऽवः पीयति
त्वः अनु च्चु गणाति वेदारः ते तन्वा वेदा अग्ने ये पायवः मामते यांते अग्ने पश्यंत अंधुः दुः इतात् अरक्षन् ररक्ष तान् सुऽकृतः विश्व
वदः दिप्रतः इत् रिपवः नो मृह देसु यः न अग्ने ररिऽवान् अधऽपुः अरतिः वाम चयति ह्येन मंचः गुरु पुनः अरु सः अस्मे
अनु मृदीष्टा तन्वा दुः रत्तेः उता वा यः सहस्य प्र विद्वान् मर्त्तः मर्त्तः मर्चयति ह्येन अतः पाहि स्तवमानो सुवतो अग्ने मार्किः नः
दुः इताया धायीः २६ विष्टः मातरिष्वा होतारः विश्वऽअस्तः विश्वऽदयः नि यां दधुः मनुष्यासु विष्टा स्वाः न चित्रो वपुषे विमऽव
ददानो इत् नो ददंत मन्त्रा अपिः कुर्या ममा कस्य चाकन् जुषंत विश्वानि अस्या कर्म उपऽस्थतिः सरमाणास्या कारोः नित्यो चित्
नुयः सदनः समृद्धः जगत्वा प्ररास्तिऽमिः रधिर यदियासः प्रस्तः नयतः गृत्तयंत इष्टो अश्वासः नारथ्यः ररहा हाणा पुरुषि

५६: २

दस्मः॥ निरिण्णाति॥ जमेः॥ आत्त॥ रोचते॥ वने॥ आविष्वा॥ आत्त॥ अस्य॥ वातः॥ अनुवाति॥ रोचिः॥ अस्सुः॥ न॥ शयो॥ असनो॥ अनु॥ दू॥ न॥
 न॥ यो॥ विषवः॥ न॥ विषण्वः॥ गते॥ संतो॥ रेषणा॥ रेषयंति॥ अंधाः॥ अपश्या॥ नाद॥ सन्॥ अभि॥ अन्व्या॥ नित्यासः॥ दे॥ प्रतारः॥ अर॥ सन्॥ १९ महः॥
 सः॥ रायः॥ आ॥ ईषते॥ पतिः॥ दन्॥ इन्॥ इन्स्य॥ वसुनः॥ पदे॥ आ॥ उपा॥ ध्रजानं॥ अद्वयः॥ विधन॥ इत्त॥ स॥ यः॥ दृषा॥ नरा॥ ना॥ रोदस्याः॥ श्रवः॥ अ
 भिः॥ अस्ति॥ जीवयीत॥ सर्गः॥ वायः॥ सस्त्राण॥ शि॥ श्रीता॥ योने॥ आयः॥ पूर॥ नार्मि॥ र्ति॥ अदी॥ देत॥ अस्यः॥ कविः॥ नमन्यः॥ न॥ अवी॥ स्तरः॥ रु
 कान॥ रातः॥ आत्मा॥ अभि॥ द्विः॥ जन्मा॥ त्री॥ रोचनानि॥ विश्वा॥ रजो॥ सि॥ रु॥ उ॥ चान॥ अस्कात्॥ होता॥ यत्तिष्ठ॥ अपी॥ सध॥ स्छा॥ अयं॥ स॥ हो
 ता॥ यः॥ द्विः॥ जन्मा॥ विश्वा॥ दधे॥ वार्योणि॥ श्रवस्या॥ मर्त्तः॥ यः॥ अस्मै॥ सु॥ तुक्॥ ददा॥ शु॥ ५ पुरु॥ वा॥ दा॥ श्वाना॥ वोचो॥ अरिः॥ अग्ने॥ ते
 वा॥ स्वि॥ आ॥ तो॥ दस्य॥ इ॥ वा॥ शरणे॥ आ॥ महस्य॥ वि॥ अनिनस्य॥ धनिनः॥ प्र॥ हो॥ पे॥ वित्॥ अरू॥ पः॥ कदा॥ चन॥ प्रु॥ जि॥ गतः॥ अदे॥ वः॥ यो॥ सः॥
 चंद्र॥ वि॥ प्र॥ मर्यः॥ महः॥ ब्रा॥ धनः॥ तमः॥ दि॥ वि॥ प्र॥ इ॥ त॥ ते॥ वै॥ अग्ने॥ वनु॥ षः॥ स्या॥ मा॥ १२ मित्रा॥ ना॥ यो॥ शि॥ म्या॥ गो॥ षु॥ गव्य॥ वः॥ सु॥ आ॥ ध्यः॥ वि
 द्ये॥ अ॥ र्त्त॥ जी॥ जन॥ अ॥ रे॥ जे॥ तो॥ सो॥ द॥ सी॥ इ॥ ति॥ पा॥ ज॥ सा॥ गि॥ रा॥ प्र॥ ति॥ प्रियं॥ य॥ ज॥ तं॥ अनु॥ षां॥ अ॥ वः॥ यत्त॥ ह॥ स॥ त॥ वां॥ पुरु॥ मी॥ वृ॥ स्या॥ सो॥ मि॥ त्
 प्र॥ मि॥ त्रा॥ सः॥ न॥ द॥ धि॥ रे॥ सु॥ आ॥ श्रु॥ वः॥ अधा॥ कर्तुं॥ वि॥ द॥ तं॥ गा॥ तु॥ अ॥ र्च॥ त॥ उ॥ त॥ श्रु॥ तं॥ दृ॥ षणा॥ प॥ स्य॥ इ॥ वतः॥ आ॥ वां॥ श्रु॥ षन्॥ क्षि॥ तयः॥ जन्मा॥ र
 दस्योः॥ प्र॥ वा॥ च्यो॥ दृ॥ षणा॥ द॥ द॥ स॥ म॥ ह॥ यत्त॥ ई॥ स॥ ता॥ य॥ भर॥ थः॥ यत्त॥ अ॥ र्च॥ ने॥ प्र॥ हो॥ त्र॥ या॥ शि॥ म्या॥ वी॥ थः॥ अध्वरं॥ प्र॥ सा॥ क्षि॥ तिः॥ अ॥ स

५
राम.

रा॥ या॥ म॥ हि॥ प्रि॥ या॥ स॥ तः॥ वा॥ नो॥ स॥ तं॥ आ॥ धो॥ षयः॥ ब॥ ह॥ नू॥ यु॥ वं॥ दि॥ वः॥ इ॥ ह॥ तः॥ द॥ स्तं॥ आ॥ स॥ सु॥ वं॥ गां॥ ता॥ धु॥ रि॥ उप॥ पुं॥ जा॥ थे॥ इ॥ ति॥ अपः॥ म॥ ही॥ इ॥ ति॥
 अ॥ त्र॥ म॥ हि॥ ना॥ वा॥ रं॥ स॥ ण॥ व॥ थः॥ अ॥ रे॥ ण॥ वः॥ त॥ जः॥ ४ आ॥ स॥ द॥ न॥ धे॥ न॥ वः॥ स्वरं॥ ति॥ ताः॥ उप॥ रः॥ ता॥ ति॥ स॥ र्यः॥ आ॥ नि॥ रु॥ न्वः॥ उ॥ ष॥ सः॥ त॥ क॥ वी॥ ५ अ॥
 २० आ॥ वां॥ स॥ ता॥ या॥ के॥ शि॥ नीः॥ अ॥ नृ॥ ष॥ त॥ मि॥ त्रा॥ य॥ त्रा॥ व॥ रु॥ णा॥ गा॥ तु॥ अ॥ र्च॥ थः॥ अ॥ वः॥ त्म॥ ना॥ स॥ ज॥ तं॥ पि॥ न्व॥ तं॥ थि॥ यः॥ यु॥ वं॥ वि॥ प्र॥ स्या॥ म॥ न्म॥ ना॥ इ
 र॥ न्य॥ थः॥ यः॥ वां॥ ये॥ ज्ञेः॥ रा॥ श॥ मा॥ नः॥ इ॥ द॥ दा॥ श॥ ति॥ क॥ विः॥ हो॥ ता॥ य॥ जे॥ ति॥ म॥ न्म॥ सा॥ ध॥ नः॥ उप॥ अ॥ हा॥ तं॥ ग॥ ढ॥ थः॥ वी॥ थः॥ अध्वरं॥ अ॥ ढा॥ गि॥ रा॥
 सु॥ म॥ तिं॥ गं॥ तं॥ अ॥ स॥ म॥ यू॥ इ॥ स॥ म्॥ यु॥ यु॥ वं॥ ये॥ ज्ञेः॥ प्र॥ थ॥ मा॥ गो॥ भिः॥ अं॥ ज॥ ते॥ स॥ तः॥ वा॥ ना॥ म॥ न॥ सः॥ ना॥ प्र॥ यु॥ ति॥ षु॥ ष॥ रं॥ ति॥ वां॥ म॥ न्म॥ ना॥ सं॥ ष
 ता॥ गि॥ रा॥ अ॥ द॥ प्य॥ त॥ म॥ न॥ सा॥ रे॥ व॥ त॥ आ॥ शा॥ थ॥ इ॥ ति॥ रे॥ व॥ त॥ व॥ यः॥ द॥ धा॥ थ॥ इ॥ ति॥ रे॥ व॥ त॥ आ॥ शा॥ थ॥ इ॥ ति॥ न॥ रा॥ मा॥ या॥ भिः॥ इ॥ तः॥ इ॥ ति॥ मा॥ हि
 नं॥ ना॥ वां॥ धा॥ वः॥ म॥ हः॥ भिः॥ ना॥ उ॥ त॥ सि॥ ध॥ वः॥ ना॥ द॥ व॥ त्वां॥ प॥ ण॥ या॥ न॥ अ॥ न॥ श॥ ३॥ म॥ धु॥ २० यु॥ वं॥ व॥ स्त्रा॥ णि॥ पी॥ व॥ सा॥ व॥ सा॥ थ॥ इ॥ ति॥ यु
 वोः॥ अ॥ ढि॥ द॥ मं॥ त॥ वः॥ इ॥ सर्गः॥ अ॥ वः॥ अ॥ ति॥ र॥ तं॥ अ॥ नृ॥ ता॥ नि॥ विश्वा॥ स॥ ते॥ न॥ मि॥ त्रा॥ व॥ रु॥ णा॥ स॥ च॥ थ॥ इ॥ ति॥ ए॥ त॥ त॥ च॥ न॥ त्वः॥ वि॥ सि॥ क॥ त
 त॥ ए॥ षां॥ स॥ स्यः॥ मं॥ त्रः॥ क॥ विः॥ श॥ स्तः॥ स॥ धा॥ वा॥ न॥ त्रि॥ अ॥ श्रिं॥ ह॥ ति॥ व॥ त्नुः॥ अ॥ श्रिः॥ उ॥ ग्र॥ दे॥ वः॥ नि॥ दः॥ इ॥ प्र॥ थ॥ मा॥ अ॥ ज॥ र्य॥ न॥ अ॥ पा॥ ता॥ ए
 ति॥ प्र॥ थ॥ मा॥ प॥ तः॥ व॥ ती॥ नं॥ कः॥ त॥ त॥ वां॥ मि॥ त्रा॥ व॥ रु॥ णा॥ आ॥ वि॥ के॥ तो॥ ग॥ र्भः॥ भा॥ रं॥ भर॥ ति॥ आ॥ चि॥ त॥ अ॥ स्या॥ अ॥ तं॥ पि॥ प॥ ति॥ अ॥ नृ॥ तं॥ नि॥
 ता॥ री॥ त॥ प्र॥ यं॥ तं॥ इ॥ त॥ परि॥ जा॥ रं॥ क॥ नी॥ नां॥ प॥ थ्या॥ म॥ सि॥ ना॥ उप॥ नि॥ प॥ द्य॥ म॥ नां॥ अ॥ न॥ वः॥ प्र॥ णा॥ वि॥ त॥ ना॥ व॥ सा॥ नं॥ धि॥ यं॥ मि॥ त्र॥ स्या॥ व॥ रु॥ णा॥ स्य

धाम। अनन्तः। ज्ञातः। अनसीयः। अवी। कनिष्ठदन्तः। पतयत्। उध्वः। सामुः। अचित्तः। ब्रह्म। जुजुषुः। युवानः। प्र। मित्रे। धाम। वरुणा। गङ्गातः। आ। धे
नवा। मा। मतेया। अवतीः। ब्रह्म। प्रियं। पीयूयन्। सास्मिन्। उध्वः। पितृः। मित्रेता। वयुना। नि। विद्वान्। आसा। आ। विवासन्। अदितिः। उरुष्यतः। आ
वां। मित्रावरुणा। हव्यः। जुष्टि। नमसा। देवो। अवसा। वरुणा। अस्मो। क। ब्रह्म। एतनास। सद्याः। अस्माक। वृष्टिः। दिव्या। सु। पारा। २२ यजामहे
वां। महः। स। सोषा। हव्येतिः। मित्रावरुणा। नमः। स्तिः। एते। एतस्मै। इति। घृतस्मै। अधेयत्। वा। अस्मै। इति। अध्वर्यवः। ना। धीनी। क्षिः। म
रंति। प्र। स्तुतिः। वां। धाम। न। प्र। युक्तिः। अयामि। मित्रावरुणा। सु। इतिः। अनेति। यत्। वां। विद्येषु। होता। सुम्ना। वां। स्तरिः। वृषणा।
इयक्ष्म। पीपाया। धेनुः। अदितिः। सताय। जनाय। मित्रावरुणा। हविः। इदं। हिनोति। यत्। वां। विद्ये। सपर्यन्। स। रातः। हव्यः। मानुषः। न
होता। पुनः। वां। विष्णु। मध्यास। अंधः। गावः। आपः। वापीपयन्तः। देवीः। उता। इति। ना। अस्य। पूर्यः। पतिः। दन्। वीतः। पार्तः। पयसः। उशि
याथाः। २२ विष्टोः। नु। कां। वीर्याणि। वा। वोचं। यः। पार्थिवानि। विःममे। राजंसि। यः। अस्वभायत्। उत्तःतरः। सधस्त्वं। किं। चक्रमा
णः। त्रेधा। उरुगायः। प्रतत्। विष्णुः। स्वते। वीर्येण। मृगः। न। सीमः। कुचरः। गिरिः। स्त्रुः। यस्य। उरुपु। विपु। विक्रमेणपु। अधिः। सि
यंति। भुवनानि। विष्वा। प्र। विष्टवे। शृषा। एतु। मन्म। गिरिः। क्षिते। उरुगायय। वृष्टः। यः। इदं। धेदी। प्र। यतं। सधस्त्वं। एकः। विःम
मो। विःसिः। इत्। पदेसिः। यस्य। त्री। पूर्यो। मधुना। पदानि। अधीयमाणा। स्वधया। मदेयति। यः। इदं। इति। विःधातु। पृथिवी

इत्। धां। एकः। दाधार। भुवनानि। विष्वा। तत्। अस्य। प्रियं। अक्षिपायः। अशयो। नरः। यत्र। देवः। यवः। मदाति। उरुः। क्रमस्य। सः। हि। बंधुः। हिथ्या।
विष्टोः। पदे। परमे। मध्वः। उरुः। ता। वां। वासूनि। उरुमसि। गमध्वे। यत्राखः। भरिः। शृगाः। अयासः। अत्र। अहा। तत्। उरुगायस्य। वृष्टः।
परमं। पदे। अवा। भाति। शरिः। २५ अंधसे। धिया। ज्यते। महे। शूराया। विष्टवे। वा। अर्चतः। या। सानुनि। पर्वतानां। अदाया। महः। त
स्त्रुः। अवेताः। इवा। साधुना। चेषां। इथा। सं। अरण्ये। शिमी। स्वतोः। इदं। गविष्टु। इति। सुतपाः। वां। उरुष्यति। या। मर्याया। प्रतिः। धीयमा
नां। इत्। कशानो। अस्तु। मनसो। उरुष्यथः। ताः। ई। वर्द्धति। महि। अस्य। पौंस्योनि। मातरा। नयति। रेतसे। भुजे। दधाति। पुत्रः। अद
रं। परं। पितुः। नाम। तृतीयं। अधि। रोचने। दिवः। तत्। तत्। इत्। अस्य। पौंस्यं। गृणी। मक्षिषु। इनस्य। त्रातः। अदकस्य। मीकुषः।
यः। पार्थिवानि। विःसिः। इत्। विगामः। सिः। उरु। कामिष्ट। उरुगायय। जीवसे। इदं। इति। अस्य। क्रमणा। इति। स्वः। दृशः। ओषि
ख्याय। मर्युः। भुरण्याति। तृतीयं। अस्य। नकिः। आ। दधर्षति। वयः। चन। पतयंतः। पतत्रिणः। चतुः। सिः। साकं। नवतिं। चयौ
नामः। सिः। चक्रं। न। वृत्तं। व्यतीन्। अवीविषतः। बृहत्। शरीरः। किं। मिमानः। संकुः। सिः। युवा। अकुमारः। प्रति। एति। आ। इ
हवां। २५ भवा। मित्रः। न। शयः। घृतः। सास्तिः। विभक्तुः। धुम्रः। एकयाः। इदं। इति। सः। प्रथाः। अर्पेतः। विष्टो। इति। विदु

वा। चित्। अर्घ्यः। स्तोमयज्ञे। च। राध्यः। हविष्मता। यः। पूज्योय। वेधसे। नवीयसे। सुमत्। ज्ञानये। विष्णवे। ददाशति। यः। ज्ञातं। अस्य।
महतः। महि। ब्रवत्। सः। इत्तु। इति। श्रुवः। सिः। युज्यं। चित्। असि। असत्। तं। उंइति। स्तोतारः। पूज्यो। घया। विदे। सतस्य। गर्भे। जनु
षा। पिपत्तेन। आ। अस्य। ज्ञानंतः। नाम। चित्। विवत्तन। महः। ते। विष्णोइति। सुः। मर्ति। सजामहे। तं। अस्य। राजा। वरुणः। तं। अश्वि
ना। कर्तुं। सवन्तः। मारुतस्य। वेधः। सु। दाधार। दक्षं। उत्तः। तमं। अहः। विदं। व्रजं। वा। विष्णुः। सारिकि। वान्। अपः। उंइते। आ। यः। विवाया। स
वथाया। देव्यः। इन्द्राया। विष्णुः। सुकृते। सुकृत्। तः। वेधाः। अजिन्वत्। क्रिः। सधस्ते। आर्यः। सतस्य। भागे। यजमानं। आ। अमज
त् २६ अबोधि। अग्निः। जमः। उता। एति। सूर्यः। वि। उषाः। चंद्रा। मही। अश्वः। अर्चिषा। अयुक्षातां। अश्विनो। यातवे। रथं। प्रा। अ
सावीत। देवः। सविता। जगत्। एयक। यत्। पुंजाथे। इति। वृषणो। अश्विनो। रथं। घृतेन। नः। मधुना। क्षत्रं। उक्षतं। अस्माकं। वे
ह्य। एतनासु। जिन्वते। वयं। धना। शरुसाता। भजेमहि। अबोडः। त्रिः। चक्रः। मधुः। वाहनः। रथः। जीरुः। अश्वः। अश्विनो। यातु
स्ते। सुतः। त्रिः। वंधुरः। मधुः। वा। विश्वः। सोमगः। शानः। आ। वक्षते। द्विः। पदे। चतुः। देवो। मधुः। मया। नः। कशया। मिमिक्षतां।
युवां। हा। गर्भे। जगतीषु। धयः। युवां। विश्वेषु। भुवनेषु। अंतरिति। युवां। अग्निः। वा। वृषणो। अपः। वा। वनस्पतीनां। अश्विनो। एरयेथां। यु
वां। हा। स्ते। सिषजा। भेषजेसिः। अयोइति। हस्तुः। रथ्या। रथ्येभिरिति। रथ्येसिः। अयोइति। हा। क्षत्रं। अधि। धयः। उग्रा। यः। वां। हविष्मो

न। मनसा। ददाश। २७ इति द्वितीयाष्टके द्वितीयोऽध्यायः २७ वसइति। रुद्रा। पुरुमंतुइति। पुरुमंतु। रधंता। दशस्यतानः। वृष
हो। अश्विनो। दक्षा। हा। यत्। रेकाः। ओचथ्यः। वां। प्रयत्। सस्त्राथेइति। अकवाप्तिः। उती। कः। वां। दाशत्। सुः। मत्तये। चित्। अस्ये। वसइति
यत्। धेयेइति। नमसा। पदे। गोः। जिगत्। अस्मेअति। रेवतीः। पुरं। धीः। कामप्रणः। इवा। मनसा। चरंता। युक्तः। हा। यत्। वां। तोग्राया। पेरं। वि।
मध्यो। अर्णोसः। धायि। पत्रः। उप। वां। अबः। शरणं। गमये। शूरः। नः। अज्मा। तयत्। सिः। एवेः। उपः। सुति। ओचथ्या। उरुष्येत्। मा। मा। इमे
इति। पतात्रिणीइति। वि। दुग्धा। मा। मां। पृधः। दशः। तयः। चित्। धाक। प्रायत्। वां। बद्धः। त्रानि। रवाइति। स्तां। नः। मा। गन्तु। नद्यः। मात्
तमाः। दासाः। यत्। र। इ। सुः। समुद्भू। अक्। अधुः। शिरा। यत्। स्ये। ओवेतनः। विंतिक्षत्। स्वयं। सदा। दासः। उरः। अंसो। अपि। ग्ध
तिग्धः। दीर्घः। तमाः। मामतेयः। जुजुवांन्। दशमोयुगो। अपो। अर्थे। यतीनी। ब्रह्मा। सवति। सारथिः। २ प्रा। धावा। यज्ञेः। पृथिवीइ
ति। सतः। वृधा। महीइति। स्तुषा। विदथेषु। प्रचेतसा। देवेसिः। येइति। देवपुत्रे। इति। देवः। पुत्रो। सुः। दंससा। दृष्ट्या। धिया। वायो। पि। प्र
क्षिप्तः। उता। मन्या। पितुः। अद्रुहः। मनः। मातुः। महि। स्वः। तवः। तत्। हवीमः। सिः। सुदरेतसा। पितरा। भ्रमा। चक्रतुः। उरु। प्रजायाः। अ
मृतं। वरीमः। सिः। त। सूनवः। सुः। अपसः। सुः। दंसदसः। महीइति। जजुः। मातरा। पूर्वचित्तये। स्तुतुः। वा। सत्या। क्रगतः। वा। धर्मणि।
पुत्रः। स्या। पापः। पदे। अह्या। विनः। तं। मायिनः। मत्तिर। सः। प्रचेतसः। जामोअति। सयोनीइति। सः। योनी। मिथुना। सुः

प. ६. २

९

ॐ ओं कसा नयं नयं तदुं आ तन्वेते दिवि समुद्रे अंतरिति कवयः सुदीप्यः तत् राधा अद्य सविता वरेण्या वेंय देवस्य
प्रसवे भनामहे अस्मभ्यं धावा एथिवी इति सः चेनुना रयिं धनं वसुभतं शतं भुविना २ ते अति हि धावा एथिवी इ
ति विश्वशंभुवो सतवरी इत्युत वरी रजसः धारयतुं कवी इति धारयेत् कवी सुजन्मनी इति सुजन्मनी धिषणा इति अंतः
इयते देवः देवी इति धर्मणा सूर्यः शक्तिः उरुः यन्त्रसा महिनी इति असञ्चता पिता माता चासुवनानि रक्षतः सुधृष्टमे
इति सुधृष्टमे वपुष्ये इति नरोदसी अति पिता यत्सी असी रूपेः अवासयत् सः वद्विः पुत्रः पित्रोः पवित्रवान् पुनाति
धीरः सुवनानि मायया धेनुं चापृश्निं दृषत् सुजेतसं विश्वाहा शुक्रं पयः अस्या धुसते अयं देवानो अप्रसो अपः स
मः यः ज्ञानो रोदसी इति विश्वशंभुवा विद्या मेमा रजसी अति सकृत् इयया अरे रसिः संभने सि सं आन्ते चोते इति न
गणाने इति महिनी इति महिषवः क्षत्रं धावा एथिवी इति धासया बहत् येन असी कृष्णीः ततनामा विश्वहा पनाय्या ओज
ः अस्मे इति सं इन्वतं २ किं ईदृति अष्टा किं यविष्ठः नः आ अजगन् किं इयते इयं कत् यत् इक्ष्मा नो निदिमा चमसं
यः महाकुलः अमे स्यात् द्रुगः इत् सति इदिमः एकं चमसं चतुरः कृणातना तत् वा देवाः अब्रवन् तत् वः आ आ
मम सोधन्वना यदि एवा करिष्यथा साकं देवैः यक्षियासः धविष्यथा अग्निं हतं प्रति यत् अब्रवीतना अश्वः कर्त्तुः रथः ३

राम

ता इह कर्त्तुः धेनुः कर्त्तुः पुवशा कर्त्तुः दानानि स्यातः अनुवा कर्त्तुः आ इमसि चतुर्विंशः सप्तः तत् अष्टवत् का इत् अभस्य
स्यः इत् नः आ अजगन् यदा अवः अरयत् चमसान् चतुरः कृता आत् इत् त्वष्टा ग्रासु अंतः मि आत्ने हनामा एनान् इति त्व
ष्टा यत् अब्रवीत् चमसां यो देवः पानं अनिदिषुः अन्या नामानि कृण्वते सुतो स च अन्यो एनान् कन्या नामां सिः स्पर्श ५ इदं दसी
इति युयुते अश्विनः रथो बृहस्पतिः विश्वरूपोऽप्य आत्ता सभुः विश्वा वाजः देवान् अगच्छत सु अपसः यक्षियां सागं देतना निः चर्मणः
गां अरिणीत धीतिः सिः या उजरता युवशा तौ अकृणातन् सोधन्वना अश्वोत् अश्वं अतृप्तना युक्ता रथो उपा देवान् अयातना इदं
उदकं पिबता इति अब्रवीतना इदं वाघा पिबत मुजनेजनं सोधन्वना यदि तत् न इव हयथा तृतीये धा सवने मादया ध्वे आपः
क्षयिष्या इति एकः अब्रवीत् अग्निः भूयिष्य इति अन्यः अब्रवीत् वधः यंती बहुभ्यः प्रा एकः अब्रवीत् सता बर्तत चमसान् अपिश
ता आणो एकः इदं गं अवा अजति मांसं एकः पिशति सनया आ सता आ निः स्रुचः शकृत् एकः अपा अभरत् किं स्विता पुवेभ्यः
पितरोऽप्य आवतुः ५ उदकं सः अस्मे अकृणातना तृतीया निवत् सु अपः सु अपस्मया नरः अगो हस्या अ यत् असत्तना गृहे तत्
अद्य इदं सप्तवाना अनुगच्छ सं गीत्ता यत् सुवना परिः अस्पर्शत का स्विता तात्या पितरा वः आ सतुः अशपता यः करस्त वः आ
देवः यः प्रा अब्रवीत् यो इति तस्मा अब्रवीतना सुसुव्वासः सप्तः तत् अष्टवत् अगो ह्या कः इदं नः अब्रुवन् भवान् बहः बोधयि

चितारः। अब्रवीत्। संवत्सरे। इदं। अद्य। वि। अ। ति। ख्यत। दिवा। याति। मरुतः। अस्या। अग्निः। अयो। वातः। अंतरि। दोष। याति। अतः। सि।
याति। वरुणः। समुद्रः। युष्मान्। इक्ष्वाकुः। शवसः। नपातः। ६। मानः। मित्रः। वरुणः। अर्यमा। आयुः। इंद्रः। ससुहृन्। मरुतः। परि। ख्यन्। य
त्। वाजिनः। देवः। ज्ञातस्य। सप्तेः। प्रवक्ष्यामः। विदये। वीर्याणि। यत्। निः। निजा। रेकासा। प्रावृत्तस्या। राति। मुरवतः। नयति। सुः। प्राड। अ
जः। मेम्यत्। विश्वः। रूपः। इंद्रा। पूष्टः। धिया। अपि। एति। पाथः। एषां। ऋगः। पुरः। अश्वेन। वाजिन। पूष्टः। भागः। नीयते। विश्वदेवः। अग्नि
ः। धिया। यत्। पुरोकाशं। अर्वता। स्वष्टा। इत्। एन। सोऽश्वसाय। जिन्वति। यत्। हविषा। इत्। शः। देवः। यानि। विः। मानुषाः। परि। अश्वानयति
। अत्र। पूष्टः। धर्मः। भागः। एति। यत्। देवस्यः। प्रतिवेदयन्। अजः। होता। अध्वर्युः। आः। वयाः। अग्निः। इधः। ग्रावः। ग्रासः। उता। शंसा
। सुः। विप्रः। तेन। यत्। न। सुः। अरं। कृतेन। सः। इहेन। वक्षणाः। आ। एणध्वं। ७। यूपः। वस्काः। उताये। यूपः। वाहा। चषालं। ये। अश्वयुपाया
तक्षति। ये। च। अर्वते। पचन। संः। भरति। उता। इति। तेषां। अग्निः। शरत्। नः। इन्वत्। उपा। प्र। अगात्। सः। मतिः। मो। अधायि। मन्मादेवानां। आ
शाः। उपवीतः। एषः। अनु। एन। विषाः। स्वयः। मदति। देवानां। पुष्टे। चरुम। सुः। ज्वं। यत्। वाजिनः। दाम। संः। दानं। अर्वतः। या। शीष
एषा। रशना। रज्जुः। अस्या। यत्। वा। घा। अस्या। प्रः। हतं। आस्ये। तृणं। सर्वा। ताति। अपि। देवेषु। स्तु। अ। यत्। अश्वस्य। कविषः। महिका
आशा। यत्। वा। स्वरो। स्वः। धिति। रिष्ट। आसि। यत्। हस्तयोः। शमिन्। यत्। नखेषु। १०। यत्। उवध्यः। इदरस्य। अपः। वाति। यः। आमस्य
। कविषः। गंधः। अस्ति। सुः। कृता। तत्। शमितारः। कृण्वत्। उत। मेधः। रेतः। पाकः। पचत्। ८। यत्। ते। गात्रात्। अग्निना। पचमाना

राम.

त्। अग्निः। शरत्। निः। हतस्य। अवः। धावति। मा। तत्। भूम्या। आ। शिषत्। तेषां। देवस्यः। तत्। उशत्। स्यः। रातं। अस्तु। ये। वाजिनः। परिः। पश्येति। प
कं। ये। आ। दुः। सुरभिः। निः। हर। इति। ये। च। अर्वतः। मांसः। भिक्षोः। उपः। आसते। १०। यत्। निः। इक्ष्वाकुः। मांसपचन्याः। उवायाः। या। पात्राणि
। पूष्टः। आः। सचनानि। इष्टा। अग्निः। धाना। नरुषां। अंकाः। सनाः। परि। भरति। अश्वेन। निः। क्रमणं। निः। सदनं। विः। वत्तति। यत्। च। प
रीशे। अर्वतः। यत्। च। पेपो। यत्। च। घासि। जघास। ११। मा। त्वा। आग्निः। ध्वनयीत्। धूमः। गंधिः। मा। उरवा। घातंती। अग्निः। विक्त। जग्निः। इष्ट
वीतं। अग्निः। गत्ते। वषट्। कृतां। तं। देवसिः। प्रति। गृणन्ति। अश्वेन। १२। यत्। अश्वाय। वासः। उपः। कृणन्ति। अधीवासं। या। हिरण्या। नि। अ
मे। संः। दानं। अर्वतं। पदोशं। धिया। देवेषु। आ। यमयति। यत्। ते। सोऽमहसा। शकृतस्य। पाष्टां। वा। कश्या। वा। तुतोद। स्वः। इव। ता। ह
विषः। अश्वध्वरेषु। १३। ब्रह्मणा। सदयामि। चतुः। विंशत्। वाजिनः। देवः। बंधो। वंकीः। अश्वस्य। स्वः। धितिः। सं। एति। अहिद्रा। गात्रा। वयु
ना। कृणाता। परुः। परुः। अनुः। पुष्या। वि। शस्त। एकः। त्वष्टः। अश्वस्य। विः। शस्ता। द्वा। यंताश। भवतः। तथा। सनुः। याते। गात्राणां। सनुः
या। कृणामि। ताः। ता। पिंदानां। प्रा। जहामि। अग्ने। मां। त्वा। तपत्। धिया। आत्मा। अपि। यत्। मा। स्वः। धितिः। तन्वः। आ। तिसृपत्। ते।
मा। ते। गृध्रः। अविः। शस्ता। अतिः। हाय। छिद्रा। गात्राणि। अग्निना। म्रियु। करितिकः। नवै। उदति। एतत्। ते। म्रियसे। न। रिष्यसि। देवान्
इत्। एधि। पथिः। मिः। सुः। गमिः। हरीदति। तां। मुत्ता। पृथतीदति। अश्वत्ता। उपः। अस्तु। तां। वाजी। धुरि। रासभस्य। सुः। गव्यं। नः। वाजी। सुः। अ

म. द्वि. २
१९

श्रुत्वा पुंसः पुत्रान् उत विश्वं युषं अर्थिः अनागाः खं नः अदितिः कुर्यात् सत्रं नः अश्वः वनतो हविष्मान् १० यत् अकंदः प्रथमं जाय
मानः उत यन् समुद्रात् उता वापुरीषात् श्येनस्य पक्षा हरिणस्य बाहू इति उपः स्तुत्यं महि जातं ते अर्वेन यमेना दत्तं वितः एना अ
पुनर्क ईदः एनं प्रथमः अधिः अतिष्ठत् गंधर्वैः अस्या रशनाः अगृध भागात् स्तरात् अश्वैः वसवः निः अतस्तु असि यमः असि
आदित्यः अर्वेन असि वितः रुधेन ब्रतेन असि सोमेन समया विष्टुक्तः आदुते त्रीणि दिवि बंधनानि त्रीणि ते अकुः दि
वि बंधनानि अंतरिति समुद्रे उत इवामा वरुणा छात्रिः अर्वेन यत्र ते आदुः परमं जनित्रं इमा ते वाजिनः अवः मार्जनानि इमा
शफानाः सवितुः निधाना अत्राते मद्राः रशनाः अपश्यः सतस्य याः अभिः रक्षाति गोपाः ११ आत्मानो तो मनसा आरात् अज्ञानं
अवः दिवा पतयंतं पयतंगं शिरः अपश्यः पृथिविः सुगेमिः अरेणुः सिः जेहमानं पतवि अत्राते रूपं उक्तं हमं अपश्यः जिगीष
माया इषः आपदे गोः यदा ते मत्तः अनु भोगं आनट् मातु इत यसिष्ठः ओषधीः अजीगरिति अनुत्वा रथः अनुमर्यः अर्व
नः अनु गावः अनु षगः कनीनो अनु वातासः तवा सख्या ईयुः अनु देवाः ममिरे वीर्ये ते हिरण्यः श्रेणः अयुः अस्या पा
दाः मनः जेवाः अवः इंदुः आसीत् देवाः इत अस्या हविः अस्या धा आयन् यः अर्वेन प्रथमः अधिः अतिष्ठत् इमे अंतासः
सिलिकः मध्यमासः संश्रणासः दिव्यासः अस्याः हंसाः इवा श्रेणिः शः यतते यत् आक्षिपुः दिव्यं अजुमं अश्वः १२ तवा शरी
रं पतयिष्यु अर्वेन तवा कितो वातः इवा धृजीमान् तवा शरंगाणि विः स्थिता पुरुः त्रा अरण्येषु जधुराणा वरति २० शसनो

१९
रामे

वाजी अर्वा देवदीवा मनसा दीध्यानः अजः पुरः नीयते नाभिः अस्या अनु पश्चात् कवयः योतिरेसाः परमं यत् सधुः अर्वेन अ
क्षिपितं मातरा च अधो देवम् जुष्टं तमः हि गम्याः अथा आराप्ते दाशेषा वार्याणि १३ इत्यदः अस्या वपस्य पलितस्य होतुः त
स्या भाता मध्यमः अस्ति अन्नः तृतीयः धाता घृतः पृथः अस्या मत्र अपश्यः विशपति सप्त पुत्रा सप्त युजति रथो एकः चक्रः एकः अश्वः वहति स
प्त नामा त्रिः नभिः चक्रः अत्ररं अर्वेन यत्र इमा विश्वा भुवना अधिः तस्तु इमं रथं अधिष्ये सप्त तस्तु सप्त चक्राः सप्त वहति अश्वः स
प्त स्वसारः अस्ति सानवते यत्रा गवाः निः हिता सप्त नामा कः ददरी प्रथमं जौयमानं अरुनु वतं यत् अनस्तु बिभर्ति सस्याः असुः अस्तु
आत्मा कः सितः कः विहासा उपा गात प्रहृ एतत् पाकः पृथामि मनसा अविः जानन् देवाना एना निः हिता पदानि वत्सो बष्कये अधिः सप्त
तंतुन विः तनिरे कवयः आत्वे उदृति १४ अचिक्त्वान् चिकितुषः चित् अत्रा कवीन् पृथामि नविदने न विद्वान् विः यः तस्तं
मा षट् इमा रजासि अजस्य रूपे किं अधिः सितः एकः इहा बवीत् यः ई अंगा वेद अस्या वामस्य निः हिता पदा वेरिति वेः शीर्षः क्षीरं
दुदृते गावः अस्या वत्रि वसाना उदकं पदा अपुः माता पितरं सते आ वभाज् धीः क्षीः अग्रे मनसा स हि जग्मे सा वीमत्सः गर्भः
रसानिः विद्रा नमस्वतः इत उपः वाके ईयुः युक्ता माता आसीत् धुरि दक्षिणायाः अतिष्ठित गर्भः एजनीषु अंतरिति अर्भमेत व
त्सः अनु गाः अपश्यत् विश्वः रुषा विधु याजनेषु तिष्ठः स्वः मातुः त्रीन् पितुः बिभर्त् एकः ईर्ध्वः तस्ते न ई प्रवा ग्लपयति मंत्रयं
ते दिवः अमुष्य एषा विश्वः विदं वात्वा अविश्वः मिन्वा ३५ हादराः यरं नहि तत्रा जराया वर्वन्ति चक्रं परिः रथः सतस्य आ पुत्राः
अग्रे मिथुनासः अत्रा सप्ता रतानि विंशतिः च तस्तु पंच पादं पितरं हादराः आकृतिः दिवः आदुः परो अर्द्धः पुरीषिणः अथा इमे

पदि २०

२०

अन्ये उपरे विचक्षणो सप्तः चक्रे षट् अरे आदुः २ अपितं पंच अरे चक्रे पडि वत्ते मा भने तास्मिन् आ तस्मिन् भुवनानि विश्वा तस्य ना अ
क्षः तप्यते भयि वारः सनात् पवान शीर्यते सः नासिः सः नेमि चक्रं अजरे वि वज्रे उत्तानयो दश युक्ताः वेहति सूर्यस्य चक्षुः एतसा इति
आः वत्ता तस्मिन् आः पितृः भुवनानि विश्वा साकं ज्ञानो सप्तयो आदुः २ एकं भुजं षट् इत्ययमाः सषयः देवः ज्ञोः इति तेषां इष्टानि विहिता
नि धामः शः स्त्रो रेजते विः कृतानि रूपः शः १६ स्त्रियः सतीः तान् उड् इति मे पुंसः आदुः पश्यतः मक्षः पुंसः विचेततः अंधः कविः यः पु
त्राः सः १६ आः विचेतः यः ता विज्ञानात् सः पितुः पिता असत् अवः परेण परः पुना अवरेण पदा वसः विप्रती गोः उरः अछात्र सा कोटि
वीः संस्वितः अर्द्धः परा अगात्र कः स्वितः सत्ते नहि युये अंतर्गति अवः परेण पितरायः अस्य अनुवेदः परः एना अवरेण कविः यमानः कः
इष्टः प्रावोचतः देवः मनः कुतः अधि प्रज्ञातो ये अर्वाचः तान् उड् इति पराचः आदुः यो पराचः तान् उड् इति अर्वाचः आदुः इष्टः चायाच
कथुः सोमा तानि धुरा ना युक्ता रजसः वहति द्वा सुपणा सः युजा सखाया समानं वृष्टा परि सखजाते इति तयोः अन्यः पिप्पला स्वादु
अस्ति अनश्नन् अन्यः अति चाकशीति १७ यत्र सुपणाः अमृतस्य भागो अनि मेषः विद्या अति स्वर्गति पुनः विश्वस्य भुवनस्य
गोपाः सः मा धीरः पक्वः अत्र आ विवेश यास्मिन् वृष्टो मधुः अर्द्धः सुपणाः निः विशते सुवतः चाधि विश्व तस्य इत् आदुः पिप्पलं
स्वादु अये तस्म न पुन नशन् यः पितरां वेद यत्र गायत्र आधि गायत्र आर्हितं त्रेस्तुभं चा त्रेस्तुभं निः अतः कृत यत्र वा जगत्
जगती आः इति पदं यो इत् तत्र विदुः तं अमृतं त्वं अनशुः गायत्रेण प्रति मिमीते अर्कः अर्कण सामा त्रेस्तुभेन वाकं वाकेन वाक
दिः पदा चतुः पदा अक्षरेण मिमते सप्त वापीः जगता सिंधुः दिवि अस्तमयत् रथंतरे सूर्यो पयि प्रपश्यत् गायत्रस्य संः श्रिधः ति

२०
रामे

सः आदुः नतः मद्रा प्रारिस्वि महित्वा १८ उपा कृते सुः दुर्धः धेनु एताः सुः हस्तः गोः धुक उता दोहता एना श्रेष्ठः सवं सविता साविपत्ता नः
असिः इष्टः धर्मः तत उड् इति सुः प्रावोच हिं ३ कण्वती वसुः पलो वरुना वसं इष्टेनी मनसा अभि आ अगात्र दुहो अश्विः श्यो पयः मध्या
इयं सा वृद्धो सहते सोमगाय गोः अमी मेतः अनु वत्स मिषंतः मृधानं हिडु अकृणात् मातृवे उड् इति स्त्रोणा धर्मो अमि वावशाना मिमाति
मायु पयतः पयः मिः अयः सः शिडु यन गोः असिः वृता मिमाति मायु ध्वसनो अधि श्रिता सा चित्तिः मिः नि हि चकार मर्यो विधुत्
भवती प्रति वृषि ओहत् अनतः शयो तुरुगात् जीवं एतत् ध्रुवं मध्ये आ पस्यान् जीवः मृतस्य चरति स्वधाभिः अर्मेयः मर्येन स
योनिः १९ अपर्या गोपा अनि प्रदमान आ चापरा च पयिः मिः वरतः सः सः श्रीचीः सः विष्चीः वसानः आवरीवति भुवनेषु अं
तपिति यः इ चकार न सः अस्या वेद यः इ ददर्श हिरक इत्तनु तस्मात् सः मातुः योना पडि वीतः अंतः ब्रह्म प्रजा निः सति आ वि
वेश यो मे पिता जनितानासि अत्र बंधु मे माता पृथिवी मही इयं उत्तानयो चम्वा योनिः अंतः अवपिता दुहितुः गर्भे आ अष्टा
तः एतामि त्वा परः अंतः पृथिव्याः एतामि यत्र भुवनस्य नासिः एतामि त्वा एतः अश्वस्य रेतः एतामि वाचः परमं विओमा इयं
वेदि परः अंतः पृथिव्याः अयं यज्ञः भुवनस्य नासिः अयं सोमः एतः अश्वस्य रेतः ब्रह्मा अयं वाचः परमं विओमा २० सप्त अर्द्ध
गर्भो भुवनस्य रेतः विष्टोः स्तिष्ठति प्रदिशा विधर्मणि नाधीति मिः ममसाते विपः वितः पडि सुवः परि भवति विश्वतः नहि
ज्ञानामि यतः इव इष्ट आस्मि निष्पयः सनदः मनसा चरामि यदा मा आ अगात्र प्रथमः ज्ञाः सतस्य आत्मा इत् वाचः अश्ववासा
गो अस्याः अपांडु प्रादु एति स्वधया गृह्णीतः अमर्युः मर्युन सः योनिः ता शश्वता विष्चीना विः यता नि अन्यः विष्णुः ना

ति। चक्षुः। अन्यः। सचः। अक्षरे। परमे। विः। ओमन्। यास्मिन्। देवाः। अधि। विश्वे। निः। सेदुः। यः। तत्। न। वेदः। किं। सचः। करिष्यति। येदुः। तत्। विदुः। ते।
 इमे। सः। आसते। सुयवसः। अतः। भगः। वती। हि। मयाः। अथोदति। वयोः। तगः। वंते। स्याम। अद्भिः। तृणो। भगो। विश्वः। दानी। पिषा। उदुः। उदकः। आः। चरंती
 २० गोरीः। मिमाया। सलिलानि। तक्षती। एकः। पदी। द्विः। पदी। सा। वतुः। पदी। अष्टः। पदी। नवः। पदी। बभ्रुवृषी। सहस्रः। अक्षरा। परमे। विः। ओमन्।
 तस्याः। समुद्राः। अधि। विश्वं। रंति। तेन। जीवन्ति। षड्। दिवाः। चतस्रः। ततः। क्षरति। अक्षरः। ततः। विः। श्वः। उपा। जीवति। शकः। मयः। धूमः। आगतः। अय
 र्थः। धिषुः। वता। परः। एना। अवरणः। उक्षापः। एभिः। अयचंत। वीर्यः। तानि। धर्माणि। प्रथमानि। आसन्। वेयः। केशिना। सतुः। था। विः। चक्षते।
 संवत्सरे। वपते। विश्वः। एषोः। कः। एषा। विश्वः। अनेकः। अक्षि। चक्षे। शचीप्तिः। धातिः। एकस्य। दृष्टे। न। रूपः। चत्वारि। वाक्यः। परिः। मितः। पयः। नि।
 तानि। विदुः। ब्राह्मणाः। ये। मनीषिणः। गुहाः। श्रीणि। निः। हिता। न। ईगयंति। तुरीयः। वाचः। मनुष्याः। वदंति। आदुः। अथोदति। दिव्यः। सः। सु
 २१ पणः। गरुडान्। एकः। सतः। विप्राः। बहुधा। वदति। अग्निः। यमः। मातृस्थानः। आदुः। २२ रुद्रः। निः। यानः। हरयः। सुः। पणः। अपः। वस
 नाः। दिवं। उतः। पोतंति। तो। आ। अदृत्रन्। सदनानि। सतस्य। आता। इतः। घृतेन। पृथिवी। विः। उद्यते। द्वादश। प्रधयः। चक्रः। एकः। त्रीणि। नभ्यानि।
 रुः। ईदृति। ततः। विकेत। तास्मिन्। साकं। त्रिः। शताः। न। शकवः। अर्पिनाः। षष्ठिः। न। चलाचलासः। यः। ते। स्तनः। शयशेः। मयः। २३ येन।
 विश्वा। पुष्टसि। वार्याणि। यः। रत्नः। धाः। वसुः। वितः। सैः। अद्वः। सरस्वति। तः। इह। धातवे। करितिकः। यद्वेन। यत्तः। अयजंत। देवाः। तानि। च
 धर्माणि। प्रथमानि। आसन्। ते। दे। नाकं। महिमानः। सचंत। यत्रापूर्वः। सार्थाः। सति। देवाः। सुमनः। एतत्। उदकं। उतः। वाएति। अवाचः। अहः।
 मिः। भूमिः। पत्न्याः। तिन्वेति। दिवः। तिन्वेति। अग्रयः। दिव्यः। सुः। पणः। वायसः। इहंतः। अपो। गते। दर्शते। अष्टध्वीनां। अभीपतः। रुद्रिः। सिः। तप
 यतः। सरस्वते। अवसः। जोह्वीमि। २४ अनुवर्गः। कया। शसा। सः। वयसः। सः। नीलाः। समान्या। मरुतः। सां। मिमिक्षुः। कया। मती। कुतः। आः

२०
रामे.

इतासः। एते। अर्चति। यत्रा। दृष्टे। वसुधा। कस्या। ब्रह्माणि। जुषुः। युवानः। कः। अध्वरे। मरुतः। आ। वा। वर्ते। श्येनान्। इव। धजतः। अंतर्हि। के
 नामहः। नमसा। शीरमामा। कुतः। तः। इदं। माहितः। सन्। एकः। यासि। सत्ये। पर्वते। इत्यु। सां। दृष्टे। सं। अराणः। शुभोने। वाचे। ततः। नः। हरिः। वः।
 यत्तः। अत्रो। इति। ब्रह्माणि। मे। मतयः। २० सुतासः। शुभः। द्यानी। प्रः। चतः। मे। अदिः। आ। शासते। प्रति। रुर्येति। उक्था। इमा। हरीदृति। वेदतः। तो
 २१ ना। भल्लः। अतः। वयः। अंतमेति। युजानाः। स्वः। क्षवेमिः। तेनः। शुभमाना। महः। ३। मिः। एतान्। उपा। युजहे। नृ। ईदृ। स्वधा। अनु। हिमः। वसुधा।
 २४ कः। स्या। वः। मरुतः। स्वधा। आसीत्। यत्तः। मा। एकः। सं। अधत्तः। अहिः। अहसो। अहो। हि। उग्रः। तविषः। तुविष्वा। विश्वस्य। शत्रोः। अनमः। वधः।
 जैः। त्रिः। चक्यः। युजमिः। अस्मै। इति। समानेतिः। ऐषसः। पोस्थेतिः। भूमिः। रीणि। हि। रुणवाम। शविष्ठा। इह। कत्वा। मरुतः। यत्तः। वशाम। वधी
 २५ रुत्रं। मरुतः। इन्द्रियेण। स्वना। सामना। तविषां। वसुधान्। अहः। एताः। मनवे। विश्वः। चंद्रः। सुः। गाः। अपा। चकरः। वज्रः। बाहुः। अनुतः। आ। ते। मघ
 २६ वन्। नकिः। तु। ना। वा। वान्। आस्ति। देवः। जता। विद्वानः। न। जायमानः। नशते। ना। जातः। यानि। करिष्या। रुणुहि। षड्। रुद्रः। एकस्य। चित्रा। मे। विः। शु
 अस्तः। ओजः। या। नु। दृष्टवान्। रुणवे। मनीषा। ०। मरुतः। विद्वानः। यानि। चवः। इहः। इतः। ईशो। एषा। २७ अमदत्तः। मा। रुमेतः। स्तोमः। अत्र।
 यत्तः। मोनरः। अत्र्यः। ब्रह्मा। चक्रः। इन्द्रया। रुद्रः। सुः। मरवाय। मघा। रयसः। सखायः। तन्वे। तनूतिः। एव। इतः। एतः। प्रति। मा। सवमानाः। अनेछः। भवः। आ।
 २८ दृषः। दधानाः। सं। चक्षुः। मरुतः। चंद्रः। वृणाः। अक्षता। मे। रुद्रया। वान्। नलो। कः। नु। अत्रा। मरुतः। ममहे। वः। प्रा। यातनः। सखीन्। अत्र। सखायः। मन्त्रानि।
 चित्राः। अयिः। वातयतः। एषा। भूतानवेदा। मे। अतानां। आ। यत्तः। दुवस्यात्तः। दुवसे। ना। करुः। अस्मान्। चक्रः। मान्यस्य। मघा। ३० इति। सु। सती। मरु
 तः। विशां। अत्रा। इमा। ब्रह्माणि। त्रि। ता। वः। अर्चतः। एषः। वो। स्तोमः। मरुतः। इयां। गीः। मांदार्यस्य। मान्यस्य। कोरोः। आ। इषा। यो। सीष्टा। तन्वे। वयो।
 विद्यामा। इषा। रतनः। तीरे। दानुः। २९ इति। द्वितीया। एकतृतीया। ध्यायः। २० तत्तः। नु। वा। वामा। रससाया। जन्मने। पूर्वी। महिः। सु। दृष्टस्य।